

LEO NEEDLE & CO. NEW YORK
MADE IN U.S.A.

45
Coralia

45

45	415
45	415

45

45

आशा भोंसले	
574	I

ASHA ARCHIVES

॥ चान ॥
॥ १ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ पराम्यशिरसाविह्वलैल्लोक्याधिपतिं प्रभुम्
॥ नानाशास्त्रोद्धृतं वक्ष्ये राजनीतिं समुच्चयः ॥ १ ॥ त्रैलोक्यकाश्याधिपति
भयाकाश्रीनारायणकननमस्कारगरिनानाशास्त्रदेविहिक्याकोराज
नीतीत्यादिशास्त्रप्रपञ्चकतचातकऋषिलोकहृदाभया ॥ १ ॥ अधिपते
वमिदं शास्त्रं नरो ज्ञास्यति तत्त्वतः ॥ धर्मोपदेशविनयं कार्याकार्यशुभाशु
भं ॥ २ ॥ मनुष्यलेखो शास्त्रपट्यापह्निर्धर्मश्च धर्मकार्यश्चकार्यशुभश्च
शुभज्ञानश्च ज्ञानज्ञान्याहोलाशुकीकनश्चार्तिउपदेशादिन्यापरमज्ञानिसत

॥ राम ॥
॥ १ ॥

पात्रहोला ॥ २ ॥ तदहं संप्रवक्ष्यामि नराणां हितकाम्यया ॥ येन पुत्राप्रवर्द्धं
ते मातेर्वहितकारिणी ॥ ३ ॥ मनुष्यलाहृच्यति दिनाकतमभं दुजो ज्ञानि
मनुष्यलेशास्त्रपादिकतकुम्भ्यादेविश्याप्राश्यामाते पिपारोगन्या ॥ सप्तशा
स्त्रलेवदुते पिपारोगदछन् ॥ ३ ॥ मूलसूत्रं प्रवक्ष्यामि चानकेन नुभावि
तं ॥ येन विज्ञानमात्रेण सर्वज्ञत्वं हि जायते ॥ ४ ॥ चानकचृषिले भन्याको
यो मूलशास्त्रहोजसमनुष्यलेयो शास्त्रजानलाच्यभ्यासगर्लातसमनुष्य
लेभूतभविष्यवर्ते मातवुहि सवकामगर्तसकन्यावुद्धिहोला ॥ ४ ॥ मूर्धेशि

॥ चान् ॥
॥ २ ॥

व्यापदेशेन दुष्टास्त्रीभरणेन च ॥ द्विषता संप्रयोगेषु पंडितोऽप्यवशीदति ॥ ५ ॥
॥ मूर्खजातिलाड्ड उपदेशादिन्याः घटिया विहारा किस्त्रीलाड्ड लुगागरुतादि
न्याः एकवेरफाद्याकाशत्रुसितविश्वासगत्यामानि सज्जज्ञानि भयापति
दुःखपाउछन् ॥ ५ ॥ गुनिभिः सह संपर्कं पंडितैः सह संकथाः ॥ कलिभिः स
ह मित्रत्वं कर्तुं नोतावसिदति ॥ ६ ॥ जो मनुष्यलेगुणिजनको सत संगगछ
ज्ञानिजनको अति उपदेशालि छ कुलवन्त ज्ञानीजन संगमि तलाउछन्त
समनुष्यलाड्ड केलिपनि आपरापदैत सुखहोला ॥ ६ ॥ उत्तमातां भुजंगातां म

॥ एम ॥
॥ २ ॥

द्वयानां च दंतिनां ॥ स्त्रीणां राजकुलानां च विश्वाशं तिगटसुवः ॥ ७ ॥ ब्रह्म
लासितसर्पसित. मतवालासित. स्त्रीसित. हातिसित राजकुल. राजाय
तिसंगजसले विश्वासगर्ला तसको जीवजातु कर्तिवेरछेन. जात्यामनुष्य
लेयतिके विश्वासनगते ॥ ७ ॥ वैरणासह विश्वासं योनरकर्तुमिच्छति ॥
सहृक्षायेषु संसु प्रपतिप्रतिबुध्यते ॥ ८ ॥ जोमनुष्यले शत्रुसित विश्वास
गच्छते समनुष्यरुषकातुप्यामासुत्याको जसो होजवरुषवाटससूतव
जागामेथाहं ॥ ८ ॥ धनधात्यप्रयोगेषु विश्वासं यहोषुच ॥ आहारे

॥ चान् ॥
॥ ३ ॥

व्यवहारेषु तत्कलज्जासदा भवेत् ॥ ८ ॥ धनकमाउदायेति किं सान्गर्हविद्या
सिकदा लितदिनकारो वारगर्हवेपार इत्यादिषेपगर्हः खादाः सति मात्ता ज
ह्येडुत् ॥ ९ ॥ न गुरुः सदृशी माता न गुरु सदृशी पिता ॥ यस्तोरेति महाघोरं
संसारोदधिदुष्टरं ॥ १० ॥ गुरुसमानकावावापति होइतः महत्तारिपति होइ
नत् कसो भन्या आमावावलेता जन्ममात्र दिंछन् गुरुलेता संसारवाट पारग
राश दिंछन् तसर्थ आमावाव भंदा गुरु दुलो ॥ १० ॥ माता गंगा समंतीर्थ पिता
पुष्करमेव च ॥ गुरु केदार समंतीर्थ माता गंगा पुनः पुनः ॥ ११ ॥ महत्तारिभन्या ॥ राम ॥
॥ ३ ॥

को गंगा वरोवर रुन् वावु पष्कर तीर्थ वरोवर रुन् गुरु भन्या को केदार तीर्थ वरो
वर रुन् भति सांनु महता रिज त्म जन्मांतर की गंगा रुन् भति वारं वार सांनु पछ
॥ ११ ॥ विद्या रूपं कुरुपानां क्षमा रूपं तपश्चिनां ॥ को किलानां स्वरं रूपं नारी
रूपं पतिव्रता ॥ १२ ॥ कुरुप को रूप विद्या हो तपश्चि को रूप क्षमा रुन् को
किल भन्या का पक्षिका रूप स्वर हो स्त्री को रूप पतिव्रता धर्म हो तसर्थ ज्ञाति
जन हुरु लेवु फिका मगर्तु ॥ १२ ॥ न च विद्या समो बंधु न च व्याधिसमो रिपुः ॥ न
चापत्य समस्ते हो न च देवात् परं वरं ॥ १३ ॥ संगत मा को हुलो संगी विद्या हो

॥ चान ॥
॥ ४ ॥

शत्रुमाकोठुलो शत्रुरोग हो पियारो माकोठुलो पि पारो छोर छोरि हो वलिया
माकोठुलो वलीया विधाना हो ॥ १३ ॥ विद्या प्रवासिनो मित्रं भार्या मित्रं गृहेषु च
॥ आतुरस्योषधं मित्रं धर्म मित्रं परत्र च ॥ १४ ॥ परदेशको मित्र विद्या हो घर
को मित्र स्वास्नी हो रोगको मित्र शोषधि हो परत्र को मित्र धर्म हो ॥ १४ ॥ दुरा
धिता विषं विद्याञ्जरी र्ण भोजनं विषं ॥ विषंगोष्टिदरिद्रस्य वृद्धस्य तहृणि
विषं ॥ १५ ॥ वैरो दिनत परिछुछाया पछि आयाको विद्यापति वेर्य हुन्छ त पच
त्या गरिवायाको अन्न व्यर्थ हुन्छ ॥ दरिद्र भयापछि राजपूमाइ विष हुन्छ बुढा

॥ राम ॥
॥ ४ ॥

लाइतहूणी स्वाह्नीविषुंछु ॥१५॥ अनाभ्यासेहताविद्यानित्यहसैहता
स्त्रियः ॥ कुर्वीर्यतहंतंभृत्पदोघेहंतानृपः ॥१६॥ अभ्यासछोद्याभ्या
कोविद्यापनिताशुंछुः सधेहसम्यास्वाह्नीपनीताशिंछुः नतिकोवीजरण्या
घेतवारिव्यर्थभेनाशुंछुः मंत्रीनतिकोभयाराजाकोनाशुंछु ॥१६॥ यस्य
पुत्रोनविद्वांसोनभूरोनचपरिउतः ॥ अन्धकारं कुलंतस्यनष्टचन्देर्वशर्वरी ॥
१७॥ जस्काछोराता निविद्यावानुदेनसुरोदेन अक्षरजोदेनतस्को कुलक
लोहंछुभन्याचंद्रमानभयाकोरात्रीरुअधारोहंछु ॥१७॥ सर्वशिदोपकचंघ

॥ चान् ॥
॥ ५ ॥

प्रभातेरविक्षेपकः ॥ त्रैलोक्यक्षेपको धर्मः सुपुत्रकुलक्षेपकः ॥ १८ ॥ रात्रि
को वातिचंद्रमा हो ॥ दिनको वाति श्री सूर्य हो ॥ तिन लोकको वा धी ठलो धर्म हो
कुलको वाति सुपुत्र छोर हो ॥ १९ ॥ जनेता चो पनेता च यस्तु विद्यो पय छति
॥ अन्नदाता भयत्राता पंचैते पितरस्मृता ॥ १९ ॥ जन्मादिन्या वा १ आत्मा
स्वास्तीको वा १ गुरु १ भोकर ह्या माया नादिन्या १ भय आपदा परि आउदा
रक्षा गरिदिन्या १ ३५ जना लाइ वा भंनु ॥ १९ ॥ गुरु पत्नी राजपत्नी मित्र प
त्नी तथैव च ॥ पत्नी माता स्वमाता च पंचैते मातरस्मृता ॥ २० ॥ गुरु का स्त्री रा

॥ राम ॥
॥ ५ ॥

जाकाह्यो मीतकाह्यो आक्रास्वाह्यो कामह्यो आक्रामह्यो इपाचव
धिकतमह्यो भंनु ॥ २० ॥ लालयेत् पंचवर्षाणि दशवर्षाणि तादयेत् ॥ सं
प्राप्तेषोऽश्वेषु पुत्रभिश्च समाचरेत् ॥ २१ ॥ ज्ञानी मनुष्यलेख्ये राहूला इ
पाचवर्षसम्म आक्राष्टु सिलेखे तनदिनु पाचवर्षे दक्षिदशवर्षसम्म रिहा इ
वृहा इरिमा इकटिपिटिराहमात्पाडनु सोह्वर्षभया प्रांतवावुह्ये राभिन्न
भावगरिवह्यु ॥ २२ ॥ लालनाह्वो दोषाष्टादनाह्वो गुणा ॥ तस्मात्तु शि
ष्यं च पुत्रं च तादयेत्तु लालयेत् ॥ २३ ॥ केटाकेटीला इउमाली राख्यावह्व

॥ चानः ॥
॥ ६ ॥

ते वै गणपदेः रुद्रका इन्द्रका इराहमाल्या इराव्या देवि वरुते गणहंछुः तसमि
मित्तछोरा छोरिशिष्य रुद्रकन जान्या मानी सले च्युदपगैर्दर हनु पछे ॥ २२ ॥ रु
चिरभ्यासयोः स्थानां प्रज्ञाया किं प्रयोजनं ॥ तावुभौ यदि न स्थातां प्रज्ञाया किं प्र
योजनं ॥ २३ ॥ जसमनुष्पले पठन मनपनि छु च्यभ्यासपनि गछु भन्या बुद्धिन
भयापनि जान्या होला जसका पठनासनपनि छु तच्यभ्यासपनि गैर्दनत बुद्धि
भयापनिकेहि प्रयोजन छे न ॥ २३ ॥ पुत्रास्तु विविधे शास्त्रे नियोज्या शततं व
धैः ॥ नीतिज्ञा बुद्धि संपन्ना भवन्ति खलु पूजिता ॥ २४ ॥ ज्ञानि जन रुद्रले छोरा

॥ रामः ॥
॥ ६ ॥

ह्रस्वाद् एकचित्तगर्विवृत्ते विधिपूर्वक कर्मसितशास्त्रमाला इतुशास्त्रजात्या
पछि हानिहंछुसैवैले पूजामातगर्ह ॥ २४ ॥ पठपुत्रकिमालस्यमपठोभार
वाहकः ॥ पठतपूजितो राजापठपुत्रदिनेदिने ॥ २५ ॥ चानकचृषिलेन्याफ्रा
छोराकनसिकाउछन्तु हेपुत्रहोरातदितमनलाइकनपहु पफुनसक्याराजा
काजिपुजासैवैलोकलेमानगर्लानपहुयाभारिवोकन्याभरियाभैषानुपत्तीदि
तदितपहु ॥ २५ ॥ उरोषु ह्ययतां यत्नं किमाद्येपेपुयोजनं ॥ विक्रियनेनयं
एताभिः गावः क्षीरविवर्जिताः ॥ २६ ॥ हरिप्रकारगणिविद्यासिकनुसिकिकन

॥ चानः ॥ गणान्कन्याकस्तोहोभन्यावृष्टिगाइकनघंटात्ताइदियापनिमोलदिदेनउ
॥ १ ॥ ॥ गणगाइमात्रविक्रीहुंछनृतस्तेगणानभयाकामानिसत्ताइकोहिमांदैन
॥ २६ ॥ नरस्याभरणं रूपं रूपस्याभरणं गणं ॥ गणस्याभरणं ज्ञानं ज्ञानस्या
भरणं क्षमा ॥ २७ ॥ मानिसूको गहना रूपहो रूपको गहना गणहो गणको
गहना ज्ञानहो ज्ञानको गहना क्षमाहो सतिजांनुपछे ॥ २८ ॥ गणं पृच्छसिमा
रूपं शीलं पृच्छसिमा कुलं ॥ सिद्धिं पृच्छसिमा विद्या भोगं पृच्छसिमा धनं ॥ २९ ॥ रामः
॥ रूपभंदा गणहुलो गणहु क्वा भनि सोध छन कल क्वा भनि सोध देन नृ स्व ॥ ३० ॥

भावक्या छ्भनिसोधछन्. विद्यापद्म्याको छ्कि भनिसोधैतन्. सिद्धि छ्कि भ
निसोधछ्भ. धनछ्क्या भनिसोधैतन्. भोगगर्ह्कि भनिसोधछ्भ ॥ २८ ॥
अगुणास्य हतं रूपं च शीलस्य हतं कुलं ॥ असिद्धिश्च हता विद्या च भोगस्य ह
तं धनम् ॥ २९ ॥ गुणान्दुन्याकारूपव्यर्थ. शीलान्दुन्याको कुलव्यर्थ हो. सिद्धि
नभयापछि विद्यापद्म्याको व्यर्थ हो. दानगर्तनसक्यापछि धनभयाको व्यर्थ
हो ॥ २९ ॥ गुणां भूषायते रूपं शीलं भूषायते कुलं ॥ सिद्धिं भूषायते विद्या भो
गं भूषायते धनम् ॥ ३० ॥ रूपको गहना गुण हो कुलको गहना शील हो विद्या

॥ चान ॥
॥ द ॥

को गहना सिद्धि हो धन का गहना दान भोग पुण्य गर्त हो ॥ ३० ॥ सुकले योजये
नृकं न्या पुत्रं विद्या सुयोजयेत् ॥ वसने योजयेत् छत्रं मित्रं धर्मं नियो जयेत् ॥ ३१ ॥
वठिया कुल की कं न्या विवाह गर्तु छोरा कनसा नै देषि शास्त्र माला उतु वेस
नमा शत्रु कनला उतु धर्म मा मित्र कनला उतु ॥ ३१ ॥ ना तु च शिखरामे रूना
स्ति निम्न सातलं ॥ व्यवसाय सहायानं नास्ति पारं महोदधि ॥ ३२ ॥ उपाय लेता
सुमेरु पर्वत पति श्रु गलो छेत् पाताल पति गेहो छेत् समुद्र पति पार गर्त स
किं छः तस्का एषा ज्ञानि जन ले उद्योग न छोडतु ॥ ३२ ॥ श्लोके न च तदेकं न पादे

॥ रामः ॥
॥ द ॥

नेकाक्षरेनवा॥ अवधं दिवसं कुर्याद्दत्ताक्षेयतकर्मसु॥ ३३॥ वंडीतनगरि
सक्यादितको एकश्लोकपठनु न सक्याद्याधाश्लोकपठनु उतिपनि न
सक्या एकपाउ पठनु उतिपति सकेन भन्या एक अक्षरभया पति पठनु जो
सक्या को नित्य गर्नु पर्छ॥ ३३॥ योजनानां सरुस्राणी वर्जन्त्याभिपिपित्ति
का॥ अगच्छं वेन ते योपि पदमेकं न गच्छति॥ ३४॥ दिनदिनतन विसाद्रवराव
रहि डैगन्या देखि कमिला पति हज्जार जो जन पुगनु सक छुनु नहि डिवसि
रह्या देखि गरुड भया पति एक कोश भूमी पति पुगु कष्ट हुन्छु नसर्थ ज्ञानि

॥ चानः ॥ जनलेउद्येमगर्तु ॥ ३४ ॥ शनैरर्थासनेर्विद्याशनेः पर्वतमारुह्य ॥ शनैर्धर्मश्चका
॥ ९ ॥ मश्चव्यापामश्चशनेशनेः ॥ ३५ ॥ धनतुल्याउदविद्यापहृष्टः पर्वतचठसामा
धर्मगर्हामाः केहिकासकोउदेमगर्हामाभयोहतपताशुकनरुदेनः विस्तार
लेगरिकनमात्रकामपुण्ड्रचाडोगन्याविगुंछुबुद्धिगर्तु ॥ ३५ ॥ गुरुसुश्रुष
याविद्यापुष्करेनधनेनवा ॥ अथवाविद्ययाविद्याचतुर्थेनोपलभ्यते ॥ ३६
॥ चारप्रकारलेविद्यापाशुंछुः कसोभन्यागुरुकासेवागरिकन १ टेकगरिक
न २ धनदीकन ३ अथवाविद्यालेविद्यादिकन ४ एतिचारथोकलेमात्रपाई

॥ रामः ॥

॥ ९ ॥

छ ॥ ३६ ॥ एकाक्षरप्रसन्नारंयोगरूनाभिमन्यते ॥ श्वानयोनिशतंगत्वाचां
डालेखपिजायते ॥ ३७ ॥ येकैश्चक्षरपद्मडन्यालाद्रूपनिजोगरुभतिमां दे
नतेसूलेसयेयोतिकुरभेचांडालभैजन्मं छ ॥ ३८ ॥ पुस्तकं प्रत्ययाधीतं
नाधीतंगुरुसंनिधौ ॥ नशोभातेसभामध्येजारगर्भद्रवस्त्रियः ॥ ३९ ॥ गुरुदे
उपाठनलिश्राफेपुस्तकहेरिजोपद्मज्योसभामध्येजोजारकोगर्भवाट
भयाकोवाल्लभेसुहावैदेनतसर्थगुरुमुखवाटसुनुपद्म ॥ ४० ॥ शिल्पशे
लमनालस्पपाणिउत्पंमित्रसंग्रहम् ॥ अचौरोहरणीविद्यापंचैतेचाक्षयो

॥ चानः ॥
॥ १० ॥

नयः ॥ ३८ ॥ सिपालुमानिसकोसोपसुशीलभैरहनु. अलसीनमांनु. पंडि-
तहुनु. मित्रकोसंग्रहगर्तुएतिगुणजोछु. कैलेपनिसकिंदेन. चोरलेपनि
चोर्नसकंदेन ॥ ३९ ॥ नहिजन्मानिजेष्टत्वंजेष्टत्वंगुणमुच्यते ॥ गुणागुण
तरंयांतिपयोदधिघृतयथा ॥ ४० ॥ जन्मलेजेठोफुदेन. गुणलेजेठोफुंछु. ज
सो. दुदभंदादहिभंदाघ्पूश्रेष्टुंछु. तलेजनपछि. कोश्रेष्टुंछु ॥ ४० ॥ किं
कुलेनविशालेनगुणवान् पूजितोतरः ॥ धनुर्वशविशुद्धोपिनिर्गुणं किं
करिष्यति ॥ ४१ ॥ वडाकुलमाजन्मभयालेवडाहुनालेक्यागर्तुछु. गुणले

॥ रामः ॥
॥ १० ॥

संयुक्तभयाघटीयाजातभयापतिसेवेलोकलेमात्यगछेत्. सूर्यभयाधनुर्वे
राजाकाछेराभयापतिकेहिप्रयोजनछेत् ॥ ४१ ॥ सुकलेनविशालेनवि
द्याहीनस्तुयोतरः ॥ सुकलीनोपिविद्वांसः देवतेवापिपूजिते ॥ ४२ ॥ विद्या
हीनभयापिछेठुलाकुलमाजन्मभयाकोक्याप्रयोजनछे. ज्ञानिपरिडजां
न्याभयानिचाकुलमाजन्महोस्तापतिदेवताहेसेवेलोकलेपूजामात्यग
छेत् ॥ ४२ ॥ तावार्थीचभवेद्विद्यायावत्पारंनगछति ॥ उत्तिरोचगतेपारे
नोकायार्थिकंप्रयोजनं ॥ ४३ ॥ विद्यारसमुद्रकोनाडुङ्गाएकैहोसागरसमुद्र

॥ चान ॥
॥ ११ ॥

नतरं ज्वाला नाडुंगुगाचा हिंछः समुद्रतया पछि नाडुंगुगाको कथा प्रयोजन छ
तले संसार सागर वाट पार भया पछि विद्या चा हिं देन ॥ ४३ ॥ गुणाः सर्वत्र प्र
ज्यंते पितृवंशो निरर्थक ॥ वासुदेव तमस्तु त्वं सुदेव ततेजना ॥ ४४ ॥ त्रिभ
वतमा गुणा ललाइ मां छ नृवा वुछो रा भंनु पति हु देन क सो भन्या गुण हुना ले
तिने भवत मा श्री कृष्ण को पूजा मान गछे इने श्री कृष्ण को वावु व सुदेव
को पूजा को हिं गे देन ॥ ४४ ॥ गुणा कुर्वन्ति ह्येवमं ह्येवमं सतां सतां ॥ केतकि
गंधमाघ्राय स्वयंगच्छति वत्पदा ॥ ५४ ॥ गुणी जत वस्या को ठाउ मा टाछा

॥ राम ॥
॥ ११ ॥

भयापनिसज्जतमानिसहस्रताहिजांछन् जसैकेतकीफलकावासनाले
टाछाभयापनिभवरारुहसेठाउमापुगछ गुणिकछेउजसैटाछाभ
यापनिजांछ ॥४५॥ विद्यात्वंचनृपत्वंचनहितुल्यपराक्रमः ॥ स्वदेशे पूजि
तो राजा विद्या सर्वत्र पूजयेत् ॥४६॥ राजारविद्यापह्याकोवरोवरपराक्र
महेदेनः कनभन्याराजाकेनञ्चाक्रादेशमामात्रेमान्यगछन् विद्यापनी
कतताचारैस्तुष्टमामानगछन् तस्कारणविद्याठुलोहोविद्यापदूनपछ
॥४७॥ सकेनापि सुपुत्रेण विद्यायुक्तेन साधना ॥ कलंपुरुषसिंहेन चन्दे

॥ चान ॥
॥ १२ ॥

नैव प्रकाशपते ॥ ४७ ॥ सुपुत्रभया काछोरा एकजना मात्रभयापतिपुगछः
कस्त्याछोराभन्याविद्यावन्नसाधुसुरवीरसिंहकाछोराजस्त्यावडापराक्रमि
यस्त्याछोराहवस्तचंद्रमाप्रकाशभयाफेकलकोप्रकाशगछे ॥ ४८ ॥ विद्या
याभाजनंकश्चित्कश्चिद्व्यस्यभाजनं ॥ उभयोभाजनंकश्चित्कश्चिन्नो
भयभाजनम् ॥ ४९ ॥ कोहिमानिसलेविद्यापाउछन् कोहिमानिसलेधनपा
उछन् कोहिमानिसलेधनपतिविद्यापतिपाउछन् कोहिमानिसलेविद्या
पतिधनपतिद्वैथोकपाउदेनन् ॥ ५० ॥ नमंतिफलिनोदृक्षानमंतिफलिन

॥ राम ॥
॥ १२ ॥

नोजनाः॥ सुखकाष्टं च मुखे च भिद्यते न च संत्यजे ॥ ४९ ॥ फलफल्पाको
रुषनु हाउनु फुंछः गुणीजनमानिसपनिनु फुंछः सुक्याको रुषनु हाउनु न
मुद्देन तस्मै मुखे जनके ही गप्पा पति शास्त्र देषाया पति मां देन सुक्याको
हृषमूर्षजन एकै हो ॥ ४९ ॥ नहि कर्मानि चत्वारि संध्या कालेषु योजयेत् ॥
आहारमेथुनं निद्रा तथा स्वाध्यायमेव च ॥ ५० ॥ एतियो कसंध्या कालमा
गर्तुं छेन कया कया भन्या आहारा भयो स्त्री संभोग भयो सुतनु भयो पाठ
श्रुत्यादि पदुन सि कतु भयो एति चारथो कसंध्या कालमा नगर्तु ॥ ५० ॥ आ

॥ वात ॥
॥ १३ ॥

हाराजायते व्याधिगर्भात्कूरश्च जायते ॥ अलक्ष्मीकश्च सयायां सपाथादपुषः
क्षयः ॥ ५१ ॥ संध्याकालमावायारोगी रुंछः स्त्रीसंभोगगन्पाकुपुत्रभैजन्म होला
सुत्यालक्ष्मीलेवासर्गोर्देनछाडीजांछः पाठगन्पात्रायुघट्छः ॥ ५१ ॥ वेदवेदां
गतत्वज्ञो जपहोमपरायणः ॥ आशीर्वादपरो नित्यमेव राजपरो हितः ॥ ५२ ॥
वेदवेदांगतत्वज्ञान्या जपहोमक्रियाज्ञान्या दिनदिनैश्चाशीर्वाददिदैरहन्त्या
एस्ता सुपात्रवाह्यणकनराजाले प्रोहिततुल्या उत्तुजोग्य ॥ ५२ ॥ प्राप्तस्त्रिंशो
महिपारंछिद्रकर्मैविवर्जितः ॥ विधुरेषु परित्यागी समदुःखसमसुखम् ॥ ५३ ॥

॥ रामः ॥
॥ १३ ॥

ज्ञानिकोमलसञ्जनसुपात्रः सानुकामनगर्भो प्रजाकागाहोमाक्षः प्रतिपा-
न्नगर्भोऽप्यपत्पयाकोवेलासात्यागगर्भसकन्यादुःखसुखवरोवरदेवन्या-
दयाधारिस्तत्कतराजातुल्यादुनुजोग्य ॥ ५३ ॥ कुलशीलगुरोपेतः स-
त्यधर्मपरायणः ॥ प्रविनः पेशलोदक्षराजाध्यक्षविधीयते ॥ ५४ ॥ कुलशी-
लगुराज्ञानभयाकाधर्मात्मासत्यवादीचतुरोविचक्षराजांन्याक्षमावंतस-
वेसामर्थयुक्तभयाकास्तत्कतराजामनु ॥ ५४ ॥ कूरं व्यसनितं लुचमप्रग-
र्भसदार्जपम् ॥ अनायव्ययकर्तारन्नाधिपत्यं नियोजयत् ॥ ५५ ॥ रिसाहाजु

॥ चानः ॥
॥ १४ ॥

वान्पा. कामी. लोभी. अज्ञानी. विना कामलेधनरत्नगर्वा एसा तक्षणा काम-
नुष्पला इराजा नथापनु ॥ ५५ ॥ मूलवृत्तिरितो धीरः सर्वरत्नपरिक्षकः ॥ शुचि-
श्चायवसायी च धर्माध्यक्षो विधीयते ॥ ५६ ॥ केहिकाजभयापनि निंदानग-
र्वा धैर्यवन्तसर्वरत्नकोपरिक्षा जान्यावेवसाइ शुचि एसा कर्तविचारितुल्या
उनु ॥ ५६ ॥ आर्यवैदकताभ्यासः सर्वज्ञः प्रियदर्शनः ॥ आर्यशीलगुणोपेतस्य
सर्वेष्टो विधीयते ॥ ५७ ॥ कालज्ञानादि सर्वेशास्त्रको अभ्यासगर्वा सर्वेष्टो
अधिजान्या रूपवन्तभया को रोगी यतो हो भनि जान्यानाडी को भेद पाठ त्यालो

॥ रामः ॥
॥ १४ ॥

कसितमिलेन्या एस्ताकनवेदगर्त ॥ ५७ ॥ पितृपितामहोदक्षः शास्त्रज्ञो मिष्ट
पाचकः ॥ शुचिश्चाकठिनश्चैव सूपकारः प्रशस्यते ॥ ५८ ॥ वावुवराज्पूरेषि
पाकगर्तजान्या शास्त्रजान्या ज्ञानिसञ्जनमिहोगरिपाकगर्तजान्या सुचि
सितरुन्या एस्तालाडूभान्या गर्त ॥ ५९ ॥ सहकुत्तगृहीतार्थोत्तुहस्तोजि
ताक्षरः ॥ सर्वशास्त्रसमालोकी एकलेखक उच्यते ॥ ६० ॥ एकफेराभंदेमा
वुन्या चाडोलेखन्या सैव शास्त्रजान्या अभ्यासगत्या अक्षररा मोरुन्या चा
डोउपजाडू अर्थगर्त सकन्या एस्तालक्षणाकोलेखकी लाडूकाममाराधन

॥ चान ॥ रकामसंप्रच्छ ॥ ५९ ॥ शृंगिता कारतत्वज्ञोवलवान्प्रियदर्शनः ॥ अप्रमादिस
॥ १५ ॥ दादक्षोप्रतीहारः स उच्यते ॥ ६० ॥ कार्यकोशोसंजात्यावलवंतलोकसित
मिलन्याकोमलविचक्षणासालाद्रुच्छतिदारगर्भ ॥ ६० ॥ समस्तकृतशास्त्र
ज्ञः परिणतश्च जिताश्रमः ॥ धैर्यशौर्यगुणोपेतः सेनाध्यक्षो विधीयते ॥ ६१ ॥
हर्ताकर्ता समस्तशास्त्रज्ञात्याविचक्षणापरिश्रमनगर्भाश्च रोवीरसाल
क्षणाकामानिसकनसेतापतितुल्याऽनु ॥ ६१ ॥ समस्तस्य शास्त्रज्ञोवाहने
व्यपिरजितः ॥ सौम्यवीर्यगुणोपेतश्चाध्यक्षो विधीयते ॥ ६२ ॥ समस्तघोडा

॥ राम ॥
॥ १५ ॥

कोशास्त्रजान्याघोडाकोलक्षणासर्वैजान्याघोडाकोत्यवहारसर्वैसिकाउन्जा
न्यासुरोवीरगुणवंनसस्मानिसकतच्यसवारिगर्तु॥ ६२॥ मेधावीवाकंदुः
प्राज्ञःपरचितोपलक्षकः॥ धीरोयथोक्तवादिचरषट्कृतोविधीत्यते॥ ६३॥ म
धुरगारिवोलन्याकुराजान्याज्ञानिधैर्यवंतयुक्तवादिपरद्रकोपरिक्षाग
रिच्युर्काकोचितकुराद्रकनकुरागर्वसकन्यासस्नालक्षणाकामानिसला
द्रुहृतपठाउत्त॥ ६३॥ पार्थिवस्पचभृत्यस्पवदामिगुणालक्षणां॥ येनसंवर्द्ध
तेराज्ञाभंडागारस्तथैवच॥ ६४॥ राजाकोरचाकरकोलक्षणाजसलेराजा

॥ चानः ॥
॥ १६ ॥

कोवर्द्धमानगन्योतेसमानिसल्लाभंजरेतुत्पाडनु ॥ ६४ ॥ अतएवकुली
नानांदयाकुर्वन्तिसंग्रह ॥ आदिमध्यावसानेषुनतेयास्पतिविक्रिया
म् ॥ ६५ ॥ सतसंगगर्तुकस्तासंगभन्याकुलवतदयाधारिज्ञानिसाधुरुरुसं
गसंग्रहगन्यातेस्कोकैलेपनिकामनाशिंदेन ॥ ६५ ॥ पंडितेषुगुणाःसर्वे
मूर्खोदोखास्तुकेवलं ॥ तस्मात्तमूर्खेसहस्राणिप्राज्ञएकःप्रशस्यते ॥ ६६
॥ पंडितेष्टेउगणमात्रेहंछःमूर्खेष्टेउदोषमात्रेहंछःएतिजानिकनहजा
रमूर्खेष्टाडीकनज्ञानिएकजनासितलागनु ॥ ६६ ॥ प्राज्ञेनियोज्यमानेषुसं

॥ राम ॥
॥ १६ ॥

निराश्रययोगा॥ यश्च स्वर्गनिवासश्च पुष्करश्च धनागमः॥ ६७॥ ज्ञानी स
कृज नारायणाका काममाराजालाश्रुतिनथो कगुणं हं हं क्वाक्याभन्या य
श्च कीर्तिरेश्वर्यधनप्राप्तिस्वर्गवासं हं हं॥ ६८॥ मूर्खे नियोज्यमाने तु च
यो दोषामही पते॥ अयश्चाश्वार्थनाशश्च नरके पतनं ध्रुवम्॥ ६९॥ मूर्खे ज
नरायणाका काममाराजालाश्रुती न दोषं हं हं॥ अपजस धननाश नरकवास
ं हं हं॥ ७०॥ तस्मान् भूमीश्वरो नित्यं धर्मकामार्थसिद्धये॥ गुणवंतं नियोज्यते
गुणाहीनं विवर्जयेत्॥ ७१॥ राजाले धर्मार्थकामवलाकुना कन सवै गुणजा

॥ चानः ॥
॥ ७ ॥

न्यागुणावंतकनकाममाराधनः गुणानभयाकामानिसच्छेदनुपछे ॥ ६९ ॥
यत्किंचित्कुरुतेभृत्यशुभंवायदिवाशुभं ॥ तेनसंवर्द्धतेराजासुहृतेऽप्युक्त
तेरपि ॥ ७० ॥ गुणिज्ञानिमानिसकनकाममालायापछि, शुभगत्यापनिश्च
शुभगत्यापनिराजाकाविग्रं देनः लक्ष्मीवृद्धिर्ह्युक्त ॥ ७० ॥ यथाहमपरिक्षेत
स्तापताडनछेदनैः ॥ तथापुरुषमप्येवकुलशीलेनकर्मणा ॥ ७१ ॥ सुतको
परिक्षागर्तुः तापताडनाछेदनागारिकनथाह्युक्तः तस्मैकुलशीलस्वभा
वः वसिष्ठेरिकनमात्रपुरुषकोपरिगर्तुसहजैथाह्युक्तः ॥ ७१ ॥ ज्ञानव्यपेक्षणे

॥ रामः ॥
॥ १ ॥

भृत्यावांधवां व्यसनागमे ॥ आपत्काले तथा मित्रं भार्या च विभवं क्षये ॥ ७२ ॥
सेवकक्षीतश्च क्षीतपरिक्षागर्तुं कामपठारुक्ततथा ह्यहं ह्युः सव्यमाविषति
मामित्रक्षीतश्च क्षीतपरिक्षागर्तुः धनतभया माजीवले सक्ता तसक्ता आप
त्कालमास्वाह्मीको क्षीतश्च क्षीतपरिक्षागर्तुः ॥ ७३ ॥ भृत्यावहुविधारजं नुत्त
माधममध्यमा ॥ तैतियो ज्ञापथा योगं त्रिविधे खेव कर्मसु ॥ ७४ ॥ हेमहाराज
सेवकधेरप्रकारका छुत्तुत्तमः मध्यमः अधमः मानिसहेरिक्तजोग्यजो
ग्यप्रमाणको काममाला उत्तुपछे ॥ ७५ ॥ आलस्यसुखरं क्रूरं तद्व्यसति

॥ चान ॥
॥ १८ ॥

नंशठं ॥ असंतुंमभक्तंचत्यजेद्रूपंनराधिपः ॥ ७८ ॥ अलसि नटे छिबोलन्याको
धितच्चिवेसनि शठः असंतोषि अभक्तीरस्ताकनराजालेचाकरतरावतु ॥
७८ ॥ त्वजेत्स्वामिनमत्युग्रंमत्युग्रंरूपंत्पजेत् ॥ रूपणादविशेषतःस्त
स्मादरुतनाशनं ॥ ७५ ॥ अतिउग्रमानिसछाडतु रूपणभयापनिछाडतु
कार्य्यश्चकार्य्यनजात्याराजाभयापनिछाडतु रस्तामालिकसंग्रहगर्भसंग
वस्थानाशुंछ ॥ ७५ ॥ वामाभार्यासुतोमूर्खेपेखकोवागृविचारकः ॥ निहने
बंधर्काश्चत्यजेदस्यमहत्सुखम् ॥ ७६ ॥ विपत्तिमानभयाकोहनेहनभयाकीस्वा

॥ राम ॥
॥ १८ ॥

ह्रीं नमो ह्येरा श्रुत्या को कामनगर्भा सेवक प्रीतिन भया को मित्र सतिथो
कछे श्यामहा सुखं छ ॥ ७६ ॥ न कश्चित्कस्यचित् मित्र न कश्चित्कस्यचित्
नृपियः ॥ कारण देव जायंते मित्राणि रिपवस्तथा ॥ ७७ ॥ कैसे को कोहि मि
त्र छैन कैसे को कोहि पिपारो पति छैन कार्य कारण माश्रु पति छु मि
त्र पति छ ॥ ७८ ॥ कार्यार्थ भजने लोकः न लोक परमार्थ दः ॥ वल्लक्ष्मीरक्ष
यं दृष्ट्या परित्यजति मातरः ॥ ७९ ॥ कार्य का श्रुत सार ले लोक ले भजना गछ
नृ परमार्थ कानि मित्र कैसे ले मातिस को भजना गर्दे न नृ कैसे भन्या गाश्ले

॥ चान ॥
॥ १९ ॥

इह दिन छाप छिवा छाले छुड छत से वुक्ति काम काज गर्त पछे ॥ ७८ ॥ कतो
व्यसनिने निति दाच्य नृपस्य कुतो रतिः ॥ कुतः सौख्यं हरिदस्य दुर्जनः स्य कुतो क्ष
मा ॥ ७९ ॥ जुवा न्या छिना न्या कत निदा लागे देन संतोषन भया पछि रति का
हा होला कंगाल भया पछि मुख का हा होला दुर्जन को फेला पन्या पछि क्ष
मा हुंदेन ॥ ८० ॥ तस्कर स्य कुतो मानो दुर्जन स्य कुतः क्षमा ॥ वेश्या स्त्रीणां कु
त स्नेहो कुतः सत्यं च कामिनाम् ॥ ८० ॥ चोर को मान का हा होला दुर्जन छे उक्ष
मा हुंदेन वेश्या स्त्री छे उषीति हुंदेन कामी छिना न्या छे उ सत्य हुंदेन ॥ ८० ॥ उ

॥ रामः ॥
॥ १९ ॥

वैलस्यवलीराजावालानारुडितंवलं॥ वलंमूर्खिस्समोनत्वंचौराणामनृतंव
लं॥ ८१॥ निर्वलीयाकोवलराजाहो. वालखकोवलरुनुहोमूर्खिकोवलनचोली
रुनुहोचोरकोवलरुनुहोचोलनुहो॥ ८१॥ अनाथातांदरिद्राणांवालवृद्धतप
स्विनां॥ अंन्यायपरिभूतातांसर्वेषांपार्थिवोगति॥ ८२॥ अनाथकोदरिद्रको
वालखको. वृद्धकोअंन्यायमापन्याकाकोवलराजाहोअरुगतिकोहिछेन॥ ८२
व्याधितस्यार्थहीनस्यशत्रुभित्त्रासितस्यच॥ हृदयेशोकदग्धस्यसुहृदर्शनमो
घधं॥ ८३॥ रोगीकनधननाशभयाकाकनशत्रुलेडुःखदिपाकाकनहृदयमाशो

॥ चान ॥
॥ २० ॥

कलेपोल्पाकाकनएतिजनाकोऽयौषधिद्रुष्टमित्रहन् ॥ ८३ ॥ चानुरेव्यसने
प्राप्तेदुर्भिक्षेशत्रुविग्रहे ॥ राजद्वारेऽस्मशानेवायस्तिष्ठतिमवांधवः ॥ ८४ ॥ रो
गीभयामावेसनमाऽखानतपायामाशत्रुशित्कृगडागन्धाकाठाउमाऽराज
द्वारमाऽस्मशानमाएतिठाउमाविचारगत्याकनभाद्रभंतु ॥ ८४ ॥ भावभुद्धि
मनुष्याणां ज्ञातव्या सर्वकर्मसु ॥ भावेनचुंविताकांताभावेनदुहिताननं ॥ ८५
॥ मनुष्यरुहतेकेहिकाजगदमापतिभावनालेभुद्धिहंछन्ः कसोभन्या
स्त्रीचुंवनक्याभावलेगछन्ः छोरिचुंवनक्याभावलेतिंछः नस्कारणभा

॥ राम ॥
॥ २० ॥

वविश्रोषविचारगर्तुपदं छ ॥ ८५ ॥ नदेवोविद्यतेकाष्टेपाषाणेनचमृन्मये
भावेनविद्यतेदेवोस्रस्मात्भावोमरुत्तमम् ॥ ८६ ॥ काठमापतिदेवताछे
न. तुंगासा. माटासापतिदेवताछे. न. भावमादेवताछे. न. तस्कारणभाव
ठलो ॥ ८७ ॥ शिष्याणां देवमाचार्यो ज्ञानमाचार्यदेवता ॥ देवतायोषितां
भर्ता द्वास्त्राणां देवता ॥ ८८ ॥ शिष्यको देवता गुरुहो. गुरुको देवता ज्ञानहो
स्वास्त्रीको देवता आक्रास्वामिहो. सर्वेको देवता ब्राह्मणहो ॥ ८९ ॥ विप्रं प
श्यथा वन्ति माचार्यं पश्य देवता ॥ पृथ्वीं पश्यथा माता मित्रं पश्य

॥ चान ॥
॥ २९ ॥

था सुतम् ॥ ८८ ॥ वाह्मणकनश्चग्निर्देमांनु गुरुकनदेवतार्देमांनु आमाकन
पृथ्वीर्देमांनु मित्रकन छेरार्देमांनु ॥ ८८ ॥ गुरुर्गनिदिजातीनां वर्णानां
वाह्मणो गुरुः ॥ पतिरेव गुरु स्त्रीणां सर्वस्याभ्यागतो गुरु ॥ ८९ ॥ वाह्मणको
गुरुश्चग्निहो चारवर्णको गुरु वाह्मणहो स्त्रीको गुरु आक्रास्वामीहो सवे
का गुरुश्चभ्यागतहो भनिजांनु ॥ ९० ॥ उत्तमस्यापि वर्णस्वनीवो मि गुरुमाग
तः ॥ पूजनीयो यथा न्यार्य सर्वस्याभ्यागतो गुरु ॥ ९० ॥ उत्तमभयापति नीच
भयापनीश्चभ्यागत भैघरश्चायापछि पूजागर्तु पछि क्वात भन्या सवेको गुरु

॥ एम ॥
॥ २९ ॥

श्रुत्यागतहो ॥ ८० ॥ देवता पूजयेद्रक्त्या भृत्या दातेन पूजयेत् ॥ श्रुतः पूजो
प्रकारेण विप्राणां मापि वंदनम् ॥ ८१ ॥ देवतारिशुः कुरु पूजा भक्तिभावले-
सेवकारिः कुरु धनदानले. श्रुतः कुरु उपकारले वास्त्राणारिः कुरु पू-
जानमस्कारले ॥ ८१ ॥ धर्मस्य मूलं राजानः तपो मूलं च वास्त्राणः ॥ वास्त्राणा-
यत्र पूज्यं ते तत्र धर्मसनातनः ॥ ८२ ॥ राजा का मूल धर्महो. वास्त्राणो को मू-
लतपहो. जाह वास्त्राणा पूजा गच्छेत् तासु धर्मं हुंछतासु श्रीनारायणाले वा
सु गच्छेत् ॥ ८२ ॥ आचार्य्य फलते धर्म आचार्य्य फलते धनं ॥ आचार्य्य फ-

॥ चान ॥
॥ २२ ॥

लमाप्नोति ह्याचार्यो हं न्यलक्षणां ॥ ९३ ॥ नेमनेष्टा शुद्धगारिधनफलछुनेमने
ष्टालेगारिधनं हं छुनेमनेष्टा गरिसकलफलपाशुछुनेमनेष्टालेगारि-यु-
लक्षणां जां छु ॥ ९३ ॥ भोज्यं भोजनशक्तिश्चरति शक्तिर्वरस्त्रियः ॥ विभवो
दानशक्तिश्च नाल्पस्य तपसः फलम् ॥ ९४ ॥ घानरुन्याले घानसमर्थस्त्रीरु-
न्याले संभोगगर्तु समर्थं धनरुन्याले दानगर्तु समर्थं एतियो कठलोतपस्या
काफललेमात्रं हं छु ॥ ९४ ॥ वाले चैवाचरे धर्ममनित्यं खलु जीवितं ॥ फला-
नामपि पक्वान्नां शाश्वतं पतनं भवेत् ॥ ९५ ॥ वाले षे देशि धर्मकोचर्ची गैररुजु

॥ राम ॥
॥ २२ ॥

यो संसारश्च नित्यं भूतिजानु क्वा न भन्या ह्यमा फल्पा को फलये से दिन व
सला भनि था हू दे न ते से मरण जिउ ना को था हा के से ला शू दे न ॥ ५५ ॥
सदं भश्च हतो धर्म को द्वे नै व हतं तपः ॥ अहं च हतं ज्ञानं प्रमादेन हतं श्रुतम्
॥ ५६ ॥ अहंकार गत्या पछि धर्म ना शू हं छः रि सा हा भया पछि तपस्या को ना
शू हं छः दृढ न भया पछि ज्ञान को ना शू हं छः गुमा नि भया पछि प्रत्या सुन्या
कुप्या को ना शू हं दे जां छु न हन गर्नु ॥ ५७ ॥ अक्षि प्राप्ते नो हतो हो मः हता भुक्ति
रसाक्षिकाः ॥ उपजीव्या हता कं न्या स्वार्थे पाकः क्रिया हताः ॥ ५८ ॥ आगत वल्पा

॥ वान ॥
॥ २३ ॥

कोमाहोमगयाकोव्यर्थहो. साछिनराषिवायाकोअन्नव्यर्थहो. दोहोरिषचेली
कनकंन्यादानगयाकोपनिव्यर्थहो. आक्रानिमित्तपकायाकोअन्नसकले
लेषानुव्यर्थहो ॥ ९७ ॥ दारिद्र्यव्याधिदुःखानिवंधनैवमनानिच ॥ वेदानुफ
लमाप्नोतितस्मादानंविशिष्यते ॥ ९८ ॥ पूर्वजन्ममादाननगयाकाफलले
एसजन्ममादारिद्र्यदुःखदुःखरोगीदुःखबंधनमापेक्षकसुपाउछुनस्का
रणदानगते ॥ ९९ ॥ उलकाश्वधान्येषुपुत्रिषुश्वजंतुषु ॥ तादृशस्तेमनुष्ये
षुयेचधर्मवहिष्कृता ॥ १०० ॥ जोकोहिमनुष्यधर्ममारसनभयाकोकसात

॥ राम ॥
॥ २३ ॥

रुतेरुंछुभत्याधानमध्येगेजानभयाकोपवटाजसोजंतुमापुनलीजसो
हो॥९९॥त्यजेदुर्जनसंसर्गभजसाधुसमागमं॥करुमुण्यमहोरात्रंस्मरन्ति
त्यमनित्यतां॥१००॥॥इतिचानकेप्रथमसर्ग॥योसंसारमादुर्जनहुरुको
संसर्गनगर्तुसाधुजनज्ञानिजनहुरुकोसंगतगर्तुएतदिनपुरणपगर्तुसंसार
अनित्यभतिजादेरुनु॥१००॥इतिचानकप्रथमशतकं॥शास्त्रार्थचक्षु
षाविप्राश्नराचारचक्षुषा॥वेदार्थचक्षुषाविप्रातरेन्द्रानीतिचक्षुषा॥१॥ज्ञा
निजनकाश्चायाशास्त्रहोराजाकोश्चायान्यायनीतिहोवास्त्राकोश्चायावेद

॥ चान ॥
॥ २४ ॥

र्थोऽशुजातिकोऽशुजाचर्चिवाहो ॥ १ ॥ राजाधर्मणिधर्मज्ञः पापेपापस-
मागमं ॥ राजानंदुर्निवृत्तिस्तथा राजा तथा पूजा ॥ २ ॥ राजाधर्मिभया पूजा
पनिधर्मिहंछुः राजा पापिभया पूजा पनि पापिहंछुः राजा को वृत्तिनतिको भया
पूजा को वृत्ति पनिनतिकोहंछुः राजा लेगभ्या को वृत्ति पूजा लेगछे जस्का परा
राजा लेधर्मगर्नु ॥ २ ॥ उद्यमं साहसं धैर्यं बलवृद्धिपराक्रमः ॥ घडे ते यस्मा वि-
द्यति तस्य देवोऽपि संकितः ॥ ३ ॥ उद्यमं साहसं धैर्यं बलवृद्धिपराक्रमः एति छेत्तु
रासंपूक्तभया को पुरुषं देविकतं देवता लेपनि संका गछेत् ॥ ३ ॥ साम्यदातेन

॥ एम ॥
॥ २४ ॥

भेदेनक्रमेनचवलेनच॥ सर्ववस्तुसहेः शत्रूघातनीयोनराधिपः॥४॥ साम्य
दानभेदक्रमवलएतिगरिकनसवेवस्तुलाइनाशगरीशत्रुलाइराजालेना
शगर्नपई॥४॥ पात्रेत्पागीगुरोरागीभोगेपरिजेनेसह॥ शास्त्रेवोधारणे
योधानृपतेः पंचलक्षणां॥ ५॥ पात्रहेरित्पागगर्न्यागणादेविषुसिद्धन्याश्च
क्रापरिचारवाटुलागरिषान्याशास्त्रार्थगर्न्यारणासंगाममाशूरोद्धन्याः राजा
कापाचलक्षणा॥ ५॥ उत्तमः परिणयातेनशूरोभेदेनयोजयेत्॥ रुद्रचर्यप्रदाने
नसमतुल्यपराक्रमे॥ ६॥ वडामनुष्यलाइतमस्कारगरिहातलितुः शूराक

॥ चानः ॥
॥ २५ ॥

नभेदगरिहातलितु. लोभिकनधनदीहातलितु. पराक्रमीकनपराक्रमेलेहा
तलितु ॥ ८ ॥ आत्मछिद्रपरेविद्याविद्याछिद्रपरस्पच ॥ गृहेकूर्मद्रवांगानि
परभावंचरक्षयेत् ॥ ७ ॥ आक्राडुःखश्चुर्काकननकहनु. शुर्काकोडुःखश्च
फलेछुटाश्रितु. शुर्काकोशेषश्चाफलेजान्याकोभयापनिजसोक्छुवा
लेश्चाक्राश्चाडुःखकायाभेदेषकोकरागुप्पगरिहावनप्रकाशनगर्तु ॥ ७ ॥
मनसाचिंतितं कार्यवचसानप्रकाशयत् ॥ मंत्रलक्षणागूलात्माका
र्यसिद्धिश्चजायते ॥ ८ ॥ केहिकाजभयापनि. मनैलेचितायाकोमुखलेष

॥ शमः ॥
॥ २५ ॥

काशनगर्तुमंत्रैर्गुप्तगर्तुतवकार्यसिद्धं ॥ ८॥ उपकारगृहीतेन शत्रु
नाशत्रुमूर्द्धये ॥ पादयेन करस्थाने कण्ठकेनैव कण्ठकम् ॥ ९॥ उपका
रगत्यापच्छि शत्रुलेपनि शत्रुद्वारगच्छि कसोभन्यापाशतलामाविभ्या
कोकाठाकाठेलेषोपिक्छि नृत्तले शत्रुपतिकामलागच्छ ॥ १०॥ बहे
रुमित्रं स्कंधेन यावत्कालं विवर्जयेत् ॥ तथैव मागते काले भिक्षात् घटमिवाश
नति ॥ ११॥ आक्राविपतिकालमाशत्रुलाश्रुपनिकाठमावोकिहिडनुपच्छि श
त्रुकोकालाश्रयापच्छि श्रौसर्पारिपानीभन्याकोमाटाकोमाशोभूमिमाप

॥ चान् ॥ छाडीफोन्पाफैशत्रुलाइलडाइनाशगर्तजांनुपछे ॥ १० ॥ हेजिद्वेकदुकस्त्रेहो
॥ १६ ॥ मधुरंकिन्नभाषसे ॥ मधुरंवदकल्पाणि लोकोभ्यंमधुरप्रियः ॥ ११ ॥ हेजिभ्राम
धुरवचनवोल ॥ छिचरोनवोलनु केनभन्यामरुजस्तोमधुरवचनवोल्यादेवि
सवेकरामाकल्पाणकनहुंछुपियारोहुंछु ॥ ११ ॥ जिह्वायेवसनेलक्ष्मीजि
ह्वायेमित्रवांधवः ॥ जिह्वायेवंधनस्यापिजिह्वायेमारांध्रवम् ॥ १२ ॥ लक्ष्मी
पतिजिभाकादुप्यामावस्याकाछुत्तस्कारणामरुजस्तोमिठोक्रोवोलनु
पछे ॥ १२ ॥ प्रियवाक्यप्रदातेनसर्वेनुष्यन्ति यंतवतः ॥ तस्यात्तदपिज्ञातव्यं

॥ राम ॥
॥ १६ ॥

किं वा केचपि हरिद्वता ॥ १३ ॥ मिथो कुराग न्यापयिष्ये स वै लोक लेपियारोग छेत्त
सकारण कचन ले हरिद्वन रुनु मिठो वो लतु ॥ १३ ॥ अग्निदोग रदश्चैव श
स्त्रपाणि धनापहा ॥ क्षेत्रदारा प्रहारी च षडेते आततायिन ॥ १४ ॥ घरमा
आगोलाशुदित्या १ विषषुवाशुमान्या २ अर्काकोप्राणालिन्या ३ अर्काको
स्वाध्मी हरिलैजान्या ४ घेतचोर्न्या ६ एतिछु कर्मनगर्तु एतिकर्मगर्णामा
त्रिसलाशु आतताशु नभंतु ॥ १४ ॥ आततायिनमायांतिमपिवेदांतरंगरो ॥
जिघ्रान्संगविघ्नानुसीयानतेन वल्लभा भवेत् ॥ १५ ॥ एला आतताशु नक

॥ वानः ॥
॥ ३७ ॥

नवास्त्रराभयापनिमान्यापापलागदेतच्चतुर्वेदांतजान्यावास्त्रराभयापनी
तेसवास्त्रराले एकथोकगन्यापनित्र्यातताश्रुवोलाउछन्तेसलाश्रुमान्या
पतिपापलागदेन ॥ १५ ॥ राष्ट्रपालयतेनित्यंसत्यधर्मपरायणम् ॥ त्रिजितं
परसेन्यानिपतीधर्मरापालयेत् ॥ १६ ॥ राजालेसदासत्यधर्मगदैराज्यपा
लनागर्तेशत्रुलाश्रजितिकनधर्मलेप्रजाकोपालनागर्त ॥ १७ ॥ पुष्पपुष्पवि
चिन्तूयात्मूलछेदोनकारयेत् ॥ मालाकारश्वांगानियथा राजानिसारत ॥
१७ ॥ राजालेमालिनीकोस्वभावलीप्रजापालनागर्तपछिःकसोभन्यामालि

॥ रामः ॥
॥ ३७ ॥

नीलेफुल्लकोविरुवालगार्कनफुल्लमात्रेऽपि पृच्छन् वोटडधेत्तुदेनत्
स्तेराजालेप्रजालाशुविजाशुहेरिविजाशुमाफिकडडगरिलितुअंन्यास्य
लेधनजीउनलितु॥१७॥ अरिमित्रमुदासीनंमध्यस्थस्थविरोगरुः॥यो
नबुध्यतिमंदात्मासचसर्वत्रनश्यति॥१८॥ योशत्रुयोमित्रयोउदासि
नयोमध्यमयोऽप्येष्टयोगुरुभनिजानिब्यवहारगतेऽतिक्लृप्तकोवि
चारनराधिकामगत्याचाडोनाशिंछु॥१९॥ अनायव्ययकर्ताचअना
थकलहृषियः॥आतुल्येसर्वभक्षीचनरःशीघ्रंविनश्यति॥२०॥ आम्हा

॥ चानः ॥
॥ २८ ॥

नीनहेरिषर्चगन्याऽप्राप्तामानिसनभयाकाठउमाः राजानभयाकोठाउमाक
लहगन्याऽप्रातुरवेशमीमासवैथोकषान्याएतिथोकगन्यामानिसचाडोनाश
ऊंछु ॥ १९ ॥ कः कालः कानिमित्राणिकोदेशोकोव्ययागमं ॥ कस्याहंकाचमे
शक्तिनित्तिचिंतामुरुमुहुः ॥ २० ॥ कालभन्याकोक्याहोदेशभन्याकोक्याहोव
र्चभन्याकोक्याहोऽगमभन्याकोक्याहोः सकोहमेराक्यासामर्थछुभनिस
तिकरावारंवारचिंतागर्नुयोजगत्सर्वकालैकावशमाछुन्भनिजानुपछु ॥
२० ॥ सिंहदेकंवकादेकंशिष्यचत्वारिककुटा ॥ वायसात्पंचशिष्यतेवष्टु

॥ रामः ॥
॥ २८ ॥

श्वानात्रिगर्दभात् ॥ २१ ॥ सिंहको एकगुणालिनु वक्रह्याको एकगुणालिनु
कुशुराको चारगुणालिनु कागको पाचगुणालिनु पर्छ कुकरको छगुणालि
नु गदाहाको तिनगुणालिनु ॥ २१ ॥ प्रभूतकार्यमल्पवायोनरः कर्तुमिच्छति
॥ सर्वारंभेषु तत्कार्यं सिंहदेवं विधीयते ॥ २२ ॥ केहि कामगन्यापनिश्चा
रं भगन्याको कामविधि पूर्वकले सिद्धनगरिनछाडनु एतिच्छगुण सिंहको
लिनु पर्छ ॥ २२ ॥ श्रुदियातिनु संयम्य वक्कनु पंडितो नरः ॥ कार्यकालो मप
त्राति सर्वकार्याणि साधयेत् ॥ २३ ॥ ज्ञानिमनुष्यले कामकाजगर्दथाश्रु

॥ चानः ॥
॥ २९ ॥

कार्यसिद्धनं ज्वाल्बकृद्वाभैशांतभैरहनु. आफ्रात्रोसरपयापहि. सेवे
काजकोसाधनागर्नरकार्यसिद्धिभयापहि. अरुताइथाहाहवसु. एति १९
एवकृद्वाकोलिन ॥ २३ ॥ प्रागुत्थातंचयुद्धंचसचिभागंचबंधुषु ॥ स्त्रियमा
क्रम्यभोजित्वाशिष्येचत्वारिकुक्कुटा ॥ २४ ॥ सर्वैरेड्डनु १ शत्रुसितयुद्धग
र्न २ आफ्राहाज्युभाइवरोवररावन ३ स्त्रीसहितकेटाकेटिजहानवाटुला
गरिषानु ४ एतिचारथोकशराकुषराकोलिनपहि ॥ २४ ॥ शुधमेथुनधूर्तत्वं
कालेचालयसंग्रह ॥ अपमादिसुधूर्तोपिपंचशिष्यंचवायसात् ॥ २५ ॥ मेथुन

॥ यमः ॥
॥ २९ ॥

गुप्तगर्भ १ वेलाहेरिसंगरुगर्भ २ दाज्यूभांरुहसंगरुनु ३ अहंकारिनरुनु ४
धूर्तुरुनु ५ एतिपाचगुणाकागकोलिनपछ् ॥ २५ ॥ वक्रासिचात्यसंतुष्ट
सुनिदाशीघुचेतन ॥ स्वामिभक्तश्चभूरश्चवडे तेश्वानतोगुणा ॥ २६ ॥ भया
धोरैवानु १ नभयासंतोषमानु २ चोडेसुतनु ३ चोडेउठनु ४ स्वामिभक्तुरु
नु ५ भूरोरुनु ६ एतिछ्गुणाककरकोलिन ॥ २६ ॥ अविश्रांतम्वहेद्रांशी
तोहंनचनविंदति ॥ सुसंतुष्टोभवेन्नित्यं त्रितिशिष्यं च गद्भात ॥ २७ ॥ नवि
साशुकनभारिवोकनु १ तातोचिसोनभंन्या २ थोरैवायापति संतोषमान्या

॥ चानः ॥

॥ ३० ॥

३येति नितगुणगदाहको लितुपछ ॥ २७ ॥ विंशत्येता गुणा प्रोक्तोऽयमुक्त
र्यादिचक्षरां ॥ भक्षंति नष्टसर्वाणि च जयश्च भविष्यति ॥ २८ ॥ यतिविस्त
गुणजसृजसमनुष्यलेलिकामगत्याका छत्तु सो विचक्षरामनुष्यहोते शले
शत्रुको नाशगच्छत्तु जाहागयापति ज्याकामगत्यापति जितु छ ॥ २९ ॥ अ
मूर्खेभ्यो मनुष्याणां मन्मूंसं तन्नचेतसां ॥ परस्परोपकारेण साधौ भवति विग्रह
म् ॥ २९ ॥ ज्ञातिमनुष्यलेत्याप्राप्तमनकोऽः खचाप्रेमनमामा छत्तु परस्पर
उपकारगरिहिड छत्तु साधुः गडागैर्दनत् ॥ २९ ॥ एकोरपृगृणीवायेचरंति

दे धे

॥ रामः ॥

॥ ३० ॥

महार्नेवे ॥ असिधितवितशंपतिभैरुगडाइवपंधिरा ॥ ३० ॥ पेटभन्याएक
श्रीरभन्याइइभयाकोभैरुगडानामगन्याकोपंधिसमुद्रकार्तीरसावसूछनः ३
पंधिकाइइश्रीरकोरुगडाभैरुगडाकालेविषयादामन्याथ्यां तैसैआप
स्मारुगडाज्ञानिजनलेनगने ॥ ३० ॥ असनेशंतिर्कुर्वीतयेनकेनापिसहितः ॥
ऋक्षवातरगोपुष्टेः पुरादासरथोजना ॥ ३१ ॥ विपत्तिकालमासानाजाने ३
भयापनिभजनागरितानुपष्टेः कसोभन्याश्रीरामचन्द्रकनगाहोपदीवान
रभालुसाथलीसरलेसमुद्रमासाएवाधिसैन्यसवतारिलंकापुरिसाध्याथ्यां

॥ चानः ॥
॥ ३१ ॥

तस्मैगर्तुपछ् ॥ ३१ ॥ दुस्तरं सागरं तीर्णं समग्रं वानरं वलं ॥ अभूतपूर्वमेत
सेतुबंधश्च सागरः ॥ ३२ ॥ धैरैजवानभयापछि स्नानालेपनि ठला ठलाका
र्येगर्तसकिंछुः कसोभन्यावानरसैवेमिली श्रीरामचन्द्र जीकां श्रान्तालेस
मुद्रमासेतुवाध्याया ॥ ३२ ॥ सुयंशतं वयं पंचविरोधं च परस्परम् ॥ पौराण
स्यमानेपिवयं पंचोत्तरं शतम् ॥ ३३ ॥ युधिष्ठिराजाले दुर्योधनराजाला
भंछन्ति मिह १०० जना छहामिह रूपं च भाद्रु छेयापस्माविरोधभया
तपनि श्रुत्वा सितविरोधभया काठउमाएकेरुतुपछ् मिलेतभन्याद्वेनाश

॥ रामः ॥
॥ ३१ ॥

हुंछ ॥ ३३ ॥ हित्वाभित्वाचमस्मादिहृत्वावेरपशान्तकम् ॥ ज्ञातपः शान्तं
यांतिपः परः परमेव च ॥ ३४ ॥ आप्रादाज्पूभाद्रमाकतिरुक्कडागरुनृताप
निनिदानमाश्रुश्रुश्रुंछुविशानुविशानैहंछुसमतासमतेहंछुशत्रु
भावहृदेन ॥ ३४ ॥ चिंताज्वरमनुष्णानां शुश्चानां मेथुनं ज्वरं ॥ असौ भाण्य
ज्वरस्त्रीनां वस्त्राणां पारतं ज्वरं ॥ ३५ ॥ मनुष्यको ज्वरचिंता हो घोडाको ज्वर
मेथुन स्वास्त्रीको ज्वर असौ भाण्य वस्त्रको ज्वर घाम हो ॥ ३५ ॥ अधाजला
मनुष्पाणां मनधावजिनो ज्वलं ॥ अमेथुनं ज्वरस्त्रीणां शुश्चानां मेथुनं ज्वरं

॥ चानः ॥ ॥ ३६ ॥ धेरैहिडन्यामानिसचोडेवुछाहुंछु नचठिराष्याकोघोडाचोडेवुछा
॥ ३१ ॥ हुंछु संभोगनपायापछिस्त्रीचोडेवुछिहुंछु मैथुनगन्यापछिघोडाचोडे
वुछेहुंछु ॥ ३६ ॥ काष्टाहतिपरार्थी नकष्टावासानिराश्रयाः ॥ भूतपूर्वा-
र्थसंयुक्ताः सर्वकष्टादरिद्रता ॥ ३७ ॥ अर्कोकाभरोसामारहनु १ कष्टहो-
घरनरुन्यारअर्कोकाघरमावासगरिवछुपन्योभन्या १ कष्टहो अघि-
कोधनिवडाआदमीभैपछि कंगालरुनगयोभन्या त्योअनृवडोकष्टहो
एतिकोवचाउगर्ने ॥ ३७ ॥ अर्थितो व्याधितो मूर्ख प्रवासि परसेवका जीवि

॥ रामः ॥
॥ ३१ ॥

तापिमृतापंचपंचैतेदुःखभागिनं॥३८॥ सर्वेधनतुल्यादनुभतिद्रुह्यागर्भारो
गीमूर्खपरदेशीचुर्काकोचाकर एतिपाचजनाजीवभयापतिमयाको
होःइतहुरुदुःखिभतिजांतु॥३९॥ अहिरण्यमदासीनंगृहंतोरसवर्जि
तं॥ प्रतिकूलकरत्रंचनरकस्पपरोविधिः॥४०॥ सुवर्णादिद्रव्यतभया
कोघरगाइतभयाकोघरः प्रीतिनभयाकास्वाह्नी एतिकराभयाकोघ
रजोछनरकतुल्यहोभतिजांतु॥४१॥ स्थूलजंघोयदारामोतक्ष्मनःश
ब्दगामिनां॥ घनकेशीयदाशीजातदानेदुःखभागिनः॥४२॥ श्रीरामचंद्र

॥ चान ॥
॥ ३२ ॥

जीका जां घहुला थिया. लक्ष्मणा काहिड दाश वरुं थ्यो. शीता का केश घ-
णा थिया. ए सै अलक्ष्मणाले गर्दाडुः खभया का हुन ॥ ४० ॥ योय त्रनित्य
मायां तियुक्त चापि दिने दिने ॥ सत त्रलघुताया तिर्यदिश त्रास तोपरः ॥
४१ ॥ अर्का का घर मासदा जानु वसनु गन्या १ अर्का को घर मास वैषा नुपिनु
गरिहिड न्यास स्ता मानि सइं दुतुल्य भयापनि हलु को हुन जां छुः न जांनु ॥
४२ ॥ परान्नं परवस्त्रं च परपानं परस्त्रियः ॥ परस्पच गृहे वासः शक्रस्यापि ॥ राम ॥
श्रियं हरे ॥ ४३ ॥ अर्का को अन्न खान्या १ अर्का को वस्त्र लाउ न्या १ अर्का को पा ॥ ३३ ॥

निधान्या १ अर्काको स्वास्ती हर्न्या १ अर्काको घरमा वसन्त्या १ एतिथो कगर्न्या
मानि सुश्रुतुल्यभयापनिपछिलक्ष्मीनाशहृदेजांछु नगर्न ॥ ४२ ॥ असौ
चेति द्विना विद्वानृणुशोचो पुत्रवान्तर ॥ असौ चो विधवानाशपुत्रपौत्रप्रति
ष्ठितः ॥ ४३ ॥ विद्यावंतज्ञानिभया कंगालभयापनिशोकनगर्न पुत्रभया
निद्राभयापनिशोकछेत्त विधवाभयाकीनारीकोपनिछोरानानिभयाके
हि शोकछेत्त शोकनगर्न ॥ ४३ ॥ विभवासर्वपूज्यं तेन शरीरार्तादोहतां ॥ चांडा
लोपि नरश्रेष्ठं पस्यांतं विपुलं धनम् ॥ ४४ ॥ स वै लोकलेधनजाश्मानगच्छन्

॥ चानः ॥
॥ ३४ ॥

मनुष्यकाशिरलाश्मानकोहिगैर्देनन् धैरैधनभयाच्चांडालकनपतिमान
गच्छन् ॥ ४४ ॥ धनमारूपरंधर्मधनेसर्वपुतिष्ठितं ॥ जीवंतिधनितोलोकेमृ
त्युपंस्वधनानरः ॥ ४५ ॥ धनैलेगरिकनधर्मसुंछुधनैलेसर्वपुतिष्ठासुंछुधन
रुन्यामानिसलोकमाजिउदोछुभंनुनीद्वनीमानीसकोजीवछेनमरेवरो
वरभंनु ॥ ४५ ॥ अतिसम्यदमापन्नीभेतव्यपतनाद्रयं ॥ अत्युच्चशिखरारू
खंसत्यंवज्रेणापातितं ॥ ४६ ॥ अतिधनभयापतिषसलाभन्नाकोदरसुंछुक
सोभन्याअतिअगलोपर्वतकनवज्रलेषसाउछजस्तेहो ॥ ४६ ॥ कोभक्षाभक्ष

॥ रामः ॥
॥ ३४ ॥

को नित्यं को सुखानि च रोगिनां ॥ यस्य भार्या त्वसन्नुष्टा को च तस्योत्सर्वगृ
हे ॥ ४७ ॥ सर्वे धोकषान्या लेन वा को क्या छः सदरोगी को क्या सुख छः जस
को स्त्री-प्रसन्तेषिः उसको सुख का हूँ छः एसा को घरमा सुख के लेपनि
छेन ॥ ४७ ॥ सो भिक्षं कर्षे को नित्यं सुखानि त्वपरो गिनां ॥ भार्या भर्तुर्वमायस्य
तस्य नित्योत्सर्वगृहे ॥ ४८ ॥ सुभिक्षभया पीछे वेतकमा उन्या को सुख हूँ छः रो
गीतभया सदसुखि हूँ छः आक्रास्वा ह्नी-आक्रावशभया दिनदिनै घामा
मंगल हूँ छः ॥ ४८ ॥ सर्वं प्रवसं दुःखं सर्वमात्मवसं सुखं ॥ एतदिद्यात्समासेन

॥ चान ॥
॥ ३५ ॥

लक्षणां सुखदुःखयो ॥ ४९ ॥ अतिदुःखभन्याकोशत्रुकाकावुमावह्यु अतिसुख
भन्याकोश्याक्रामनोत्तमावह्यु कावुमानवसिकनसुखदुःखकोलक्षणासंक्षेप
लेजांतु ॥ ४९ ॥ सुखस्याच्यन्नरदुःखं दुःखस्याच्यंतरं सुख ॥ सुखदुःखमनुष्मा
णांचक्रवत्परिवर्तते ॥ ५० ॥ सुखकाच्यंतरमादुःखं दुःखकाच्यंतरमा
सुखं दुःखदुःखभन्याकोकुलालकोचक्रैरमानिसकोदुःख ॥ ५० ॥ व
रुभिर्मूर्खसंघोसेत्येत्येः पशुवृत्तिभिः ॥ ह्यदयंतिगणात्सर्वान्येधैरिव दिवा
करः ॥ ५१ ॥ मूर्खलोकवाटुलाभन्याकाठाडमापशुवृत्तिभन्याकोदुःखाले मूर्ख ॥ रामः ॥
॥ ३५ ॥

हुरुलेगुणज्ञानको प्रयोजनराघतेन कसो भन्या जसो मेघले श्री सूर्यका तेज
छाकदछुते तेगुणप्रकाशरुनी देदेन ॥ ५१ ॥ असतासगसंगे नको नयानिधना
गमे ॥ पयोपि सौदिना रुसे मयानित्यविधीयते ॥ ५२ ॥ कुजातिसितसंगभया
पछि कसे भलो मानि सछुत पनि कुजाते वोला उछुत कसो भन्या सुठिति उ
द्वो किल्याया पनि मदे होला भन्छु नुते हो ॥ ५२ ॥ असत्सम्यक दोषेता अ
धमायांति साधवः ॥ मार्गे बुनि मिलस्पर्कः समोपि विसमायत ॥ ५३ ॥ असाधि
सगवस्यापछि संग दोषले गरि साधु पनि असाधि हुन्छ कसो भन्या अंधकार भ

॥ चानः ॥
॥ ३६ ॥

याकोरात्रिमासोऽश्विनोपतिवांगोजस्तोऽहं ॥ ५३ ॥ उत्तमेः सहसंगेतकोनया
तिसप्तत्रिंशति ॥ मूर्द्धात्तरात्रिधार्यतेऽर्थितैः कुलपोसह ॥ ५४ ॥ भलासितसं
गभयापद्धिततिकोपुरुषपतितिकोऽहं ॥ कसोभन्याफलसितउन्याकाघा
सपतिशिरमालाऽहं ॥ ५४ ॥ किंकरिष्यतिसंपर्कः स्वभावोदरितिक्रमः ॥ प
श्यामुफलमध्यस्थकघापोनास्ततांगकः ॥ ५५ ॥ भलासितसंगभयापतित्र्य
साधकोस्वभाववृद्धैतेन कसोभन्याश्रामकाकोपोभिन्नकाणद्वित्रिमिलोऽ
लियोऽहं देन ॥ ५५ ॥ सर्करावसुवंधेनमध्यनिम्बप्रतिस्थितम् ॥ मधुक्षीरसत्ता

॥ रामः ॥
॥ ३६ ॥

हृत्तिविषयकिंमधुरयते॥ ५६॥ सखरसयभारिहृत्तिनिमकाहृषरोप्याको
मामहृदुदसदाहृकेदेरह्यापनितिमणुलियोहृदेननसैहृहृभतिजांतु॥ ५६
॥ पुस्तकेषुचयाविद्यापरहृसेषुयद्गन॥ कार्यकालेनसंप्राप्तेनसाविद्यान
नद्गन॥ ५७॥ पुस्तकमालेष्याकोविद्यापराइकाहानादियाकोधनपरिश्रया
कावेलामात्योविद्यापतिधनपतिकामलागैदेन॥ ५७॥ इरस्थानस्यमित्रत्वंति
स्नेहोतिचवांधवा॥ किंप्रयोजनकर्तव्यमर्थितोतिस्फुलानिच॥ ५८॥ टाछ
वस्याकोमित्रप्रीतिनभयाकोभाइक्याकालागृहृकेहिकामपाडनुलाप्या

॥ चानः ॥ कोनपायाजसोहो ॥ ५८ ॥ अतव्यांदुमपुष्यानिहूरस्थतिचवांधवाः ॥ कांतेले
॥ ३ ॥ रवेचतिजोचयाकालेनोपतिस्थिति ॥ ५९ ॥ वनमाकोफलटाळाकोदाज्मूभाइ
भिजामालेरव्याकोचिजएतिथोकश्चाप्रात्रोसरमाकामलागुंदेन ॥ ५९ ॥ पु
ज्ञावचनहीनस्यकर्महीनस्ययोनरः ॥ निरर्थचेतनातस्यमस्ययाहुतपोपथा
॥ ६० ॥ बुद्धिलेहीनभयाकोअज्ञातिकोवचनकर्मलेहीनभयाकोएस्नामानि
सजीउनुव्यर्थहो. कसोभन्याघराणिमाघूहाल्याजसोहो ॥ ६० ॥ छगपुद्रंअ
विभ्राहुंदंपत्योः कलहेयथा ॥ चत्वारोनिष्फलंयांतिप्रभातेमेघदम्बरं ॥ ६१ ॥ वो
॥ रामः ॥
॥ ३ ॥

काकोयद्रुचिकोश्राद्रलोगन्यास्वास्तीकोरूकडाविहानकोघामएतिक
रोठेरैवेररहदेनक्षरामात्रुंछु ॥ ६१ ॥ निस्फलाकृपनोसेवानिस्फलारति
चातुरे ॥ दोषसंयुक्तशीलस्यश्रुतिविप्रस्यनिस्फला ॥ ६२ ॥ कृपनिमानोस
कोचाकरीदरलेहनपतगरिकनरतिगन्याकोरोगीमानोसलेसंभोगगन्या
कोदोषलेयुक्तभयाकोवाहुरालेपल्याकोवेदनिस्फलहो ॥ ६३ ॥ वरयेकु
लजांप्राप्तोविरूपामपिकंन्यकां ॥ रूपश्चिनिननीचोतुविवाहेश्छेकुले ॥ ६४
॥ बडालेवडाकुलकीकंन्यानराशुभयापनिविवाहगर्तेनीचकोराशुछत्तपरी

॥ चानः ॥
॥ ३५ ॥

विवाहगर्णवरावरकाकुलमाविवाहगर्णपदं ॥ ६३ ॥ विवाहपुत्रमृतांगहम
मेधादपिकांचनं ॥ नीचादपुत्रमांविद्यास्थीरत्नं दुष्कुरादपि ॥ ६४ ॥ विषमाभ
यापनिश्रुमृतफिकिलितु. जोग्यकरोतवालषकोपनिमांनु. उत्तमविद्यानीचछे
उकोभयापनिलितुस्थीरत्नसंपूर्णछे भयासानाकुलकीपनिलितु ॥ ६५ ॥ का
यदोषकुलेनास्तिव्याधिनाकृतपीड्यते ॥ केनतं व्यसनं पाप्मं श्रियं कस्यतिरंजम्
॥ ६५ ॥ कसकाकुलमादोषछेत्. रोगनलाग्याकोकसलाइछे. इः खनपाडन्या
कोछलक्ष्मीस्थीरकस्कोछेत्. स्कारायासरतविज्ञाडनु ॥ ६५ ॥ दोषोपलिग
॥ रामः ॥
॥ ३५ ॥

गोप्यस्तिनिर्गुणोऽपि जंतुषु ॥ सुकमारस्य पद्मस्य नालो भवति कर्कशा ॥
६६ ॥ दोषरगुणानभया की प्राणी छेत्त ॥ वृत्ते कोमल छत्त पनिकमल का फु
ल को दाठ मा का छाले सस्यो हुं छ ॥ ६६ ॥ अमृतं शिशिरे वंद्दि अमृतं क्षीर भो
जतं ॥ अमृतं गुणवती भार्या अमृतं बाल भारितं ॥ ६७ ॥ जाडो भया मा अ
मृत आगे हो ॥ घाता को अमृत क्षीर भोजन हो स्त्री को अमृत गुणवती ज्ञाति
हो बाल यमा को अमृत तोटा बोलि हो ॥ ६७ ॥ दुर्लभा प्राप्ता तीवारी दुर्लभं च
क्षमी प्रभुः ॥ दुर्भा च सुहृन् चारी दुर्लभं वचनं प्रिय ॥ ६८ ॥ संस्कृत वारिणि अप

॥ चान् ॥ राधक्षमागत्यापुभु. आफुलेभन्याजस्तोको स्वाक्षी आफुलेभन्याजस्तोसंगी
॥ ३९ ॥ सतिथोक संसारमा दुर्लभ छ ॥ ६८ ॥ नदीनां जां नुवी श्रेष्ठ नारीनां च पतिव्र
ता ॥ मनुव्याणां नृपो प्राहुर्देशानां यत्र निवृत्ति ॥ ६९ ॥ नदीविषयमागंगा श्रे
ष्ठ स्त्रीमापतिव्रता श्रेष्ठ मानि समा राजा श्रेष्ठ देशमा आफुमिल्यो देश श्रेष्ठ
हो ॥ ६९ ॥ पुत्रपौत्र समा कीर्णो दासी दास समा कुलं ॥ भार्या विरहितं पुंसा
यथारण्यतथा तथा गृहं ॥ ७० ॥ छोरानाति सर्वे प्रकारले दासदासिले युक्त
भयाको घर छ तपनि स्त्रीले हीन भयाको घर छ त. त्यो घर वने जस्तो हुन्छ ॥ ७० ॥

॥ राम ॥

॥ ३९ ॥

सर्वेषामेव रत्नानां ह्यियोरत्नं महोत्तमं ॥ तस्मात्तदर्थं निरतानिषात्पत्न्या धने
न किं ॥ ७१ ॥ सैव रत्नभंडोत्तमस्त्रीरत्नं होतमनिमित्तमुशीलकास्त्रीकोसं
ग्रहगर्तपथः स्त्रीरत्नमुशीलको न भया धनभया लोको हि पुग्देन ॥ ७१ ॥ कु-
स्त्री हंतिकुटुम्बानि कुपुत्रो हंत्यते कुलं ॥ कुसंन्नी हंत्यते राजा रासुंचौरेन हंत्य-
ते ॥ ७२ ॥ कुस्त्रीले कुटुंबको नाशगच्छे कुपुत्रले कुलको नाशगच्छे कुसंन्नि-
ले राजा नाशिच्छे चौरले राज्यको नाशगच्छे ॥ ७२ ॥ स्त्रीणां दोषसहस्राणि ग-
णानि त्रिणि वर्तते ॥ गृहाचारमुत्तोत्पत्तिर्मरणोपपत्तिमासह ॥ ७३ ॥ स्त्रीजन-

॥ चानः ॥
॥ ४० ॥

काशेषहृज्जोरौछं गराभन्यातीतमात्रछः क्वाक्वाभन्याकुदुंवकोरक्षागर्नेछे
रापाशुदिनुः आक्रावसमृकासाथसतिजानु ॥ ७३ ॥ कवयः किन्नपश्यंति
किन्नभक्षंतिवायसाः ॥ प्रमादाः किन्नकुर्वंति किन्नजल्पतिमद्यपा ॥ ७४ ॥ पं
डितहृरुलेनदेव्याकोक्वाछः कागलेनवायाकोक्वाछः स्त्रीहृरुलेक्वापोग
र्देननृः मतवालातेक्वाबोलेदेन ॥ ७४ ॥ पुत्रप्रयोजनंभार्यापुत्रः पिराडप्रयो
जनं ॥ हितप्रयोजनंमित्रंसर्वमात्मप्रयोजनं ॥ ७५ ॥ छेराकोप्रयोजनकनखा
स्त्रीविवाहगर्नुः पिंडदानगराडनाकाप्रयोजनकनपुत्रतुल्याडनुः गाहोसंक

॥ रामः ॥
॥ ४० ॥

वृत्तात्ताका निमित्तले इष्टमित्रतुल्या उतु संवेथोकश्चाप्रेतिमित्तले तुल्या उ
तुगर्तुग राउतु पछे ॥ ७५ ॥ समुद्रावरणा भूमिः प्राकारावरणां गृहं ॥ नरेन्द्रा
वरणादेशाश्चरितावरणास्त्रियः ॥ ७६ ॥ समुद्रले पृथ्वीवेष्टितछ पर्वारले
घरवेष्टितछः राजाले देशवेष्टितछः चरित्रले स्त्रीवेष्टितछ ॥ ७७ ॥ नष्ट
हानिचवासानि न प्राकारानरक्षकाः ॥ न वंधो नैव वंधो वा त्वशीला च कुलस्त्रि
यः ॥ ७८ ॥ घरलेपतिरक्षागर्तसक्तेन दान्जपूभाद्रुलेपतिरक्षागर्तसकदेन वा
धिकनपतिरक्षाद्रुदेन स्त्रीका वीठियाशील स्वभावभयाले मान्त्ररक्षां छ

॥ चान् ॥
॥ ४९ ॥

॥ ७७ ॥ नदीपातयते नीलं नारीपातयते कुलं ॥ नारीनां च नदीनां च स्वच्छं दाल
लितांगति ॥ ७८ ॥ नदीले तीरको नाशगच्छेत् स्वास्नीले कुलको नाशगच्छे
नदीले पती स्वास्नीले पतिश्चाक्राम नोत्तचलूच्छत् ॥ ७९ ॥ लतापार्श्वे स्थि
तं हृक्षं भृत्यपार्श्वे स्थितं नृपः ॥ पार्श्वस्थं पुरुषं कोपि द्वेष्ट्यंति तसंशयः ॥
८० ॥ लहराले वेद्याकोरुष जुन संगवस्योऽसैलाऽसमाऽच्छत् ॥ राजाले
व्याक्रान् जीकमाजो वसूच्छत् ॥ उसैलाऽकामश्चाद्राऽच्छत् ॥ स्वास्नीले सगे
वस्याका पुरुषलाऽबोलाऽच्छेत् ॥ इति रुदेन भनिसंदेह नमान् ॥ ८१ ॥ नैव पश्य

॥ रामः ॥
॥ ४९ ॥

तिजातान्धः कामाक्षीनैवपश्यति ॥ नपश्यतिमदोत्तमाश्चर्यदोषो नपश्य
ति ॥ ८० ॥ जन्म्यादेष्टिकानुभयाकालेकेहिदेवतेन कामिपुरुषलेपनि
देष्टतिन च्छंकारिलेपनिदेष्टतिन धनमात्रेनल्लाभन्यालेपनिदेष्ट
तिन ॥ ८० ॥ जीर्णमंदप्रशश्यतेभार्याचगतस्योवनाम् ॥ एणप्रत्यागतंभू
लंशस्यचगृहमागतम् ॥ ८१ ॥ जीर्णान्यागरिषायाकोच्यन्नतिकोहंछु
ह्रीभन्याउमेरगयाकोतिकोहंछु शूरोभयासंयाममारुजुभयाकोतिको
हंछुधानगहृभन्याघरमापुण्याकोतिकोहंछु ॥ ८१ ॥ लक्ष्मीलक्षणाहिने

न

॥ चानः ॥ तु कुलहिने सरस्वती ॥ अयान्ते रमते नारी गिरौ वर्धते वासवाः ॥ ८२ ॥ अलक्ष
॥ ४२ ॥ रणी छे उलक्ष्मी नीवा छे उ सरस्वती कृपात्र छे उ स्वाहनी इन्दले पवत मावृ
ष्टी गन्पाज सो हुंछ ॥ ८२ ॥ यस्य भार्या विरूपाक्षी कस्मरी कलहः प्रिया ॥ उत्त
रोत्तरवादी च सा जरा न जरा जरा ॥ ८३ ॥ जस्की स्वाहनी नरा मु उत्तरोत्तरवादी क
लह गन्पा उत्तरोत्तरजवा फदिन्या एसी स्वाहनी भयापछिते स्को लोग न्या बुछा
न भयापति चा डो बुछा हुंछ ॥ ८३ ॥ यस्य भार्या स्वरूपा च भर्ता मधुरगा मि
नी ॥ नित्यं मधुरभागी च सा श्रिया न श्रिया श्रिया ॥ ८४ ॥ जस्को स्त्री सुंदरिष ॥ ४२ ॥

॥ रामः ॥

॥ ४२ ॥

रुषलेभन्याकोवचतलाइमांन्यादिनकोदिनमिठोमधुरकरागन्याएस्त्री-
स्त्रीभयापछिलक्ष्मीभयाकीजस्त्रीहुन्छ॥ ८४॥ यस्यभार्यागृहेनित्यंमुनी
चपरिगर्जिते॥ तस्यसीदंतिमात्राणिपद्मिनीवहिमागते॥ ८५॥ जस्काघ
रकास्त्रीलेपुरुषलाइकुकरलेहृपूकायाजस्त्रीगछेः तसपुरुषकाशरीर-
शिशिरकालकाकमलजस्तैहुन्छ॥ ८५॥ यस्यगृहेषुभार्याचमातेवहित
कारिणी॥ वर्द्धतेतस्यगात्राणिशुक्लपक्षेयथाशशी॥ ८६॥ जसकाघरका
स्वास्त्रीलेन्यामालेहीतगन्याफेहीतगछेः तसपुरुषकोशरीरशुक्लपक्षका

॥ चानः ॥
॥ ४३ ॥

चंद्रमाजसैव छंदः ॥ ८६ ॥ किं जौतेः वरुभिः पुत्रैः शोकसंतापकारकैः ॥ वर-
मेकं कुलालम्विये श्रीविश्रामते कुलं ॥ ८७ ॥ छैरेछोराभयाकोक्याप्रयोजन-
शोकसंतापमात्रेहं छः सुपुत्रछोराएकभयापतिकुलकोडद्वारगछ ॥ ८८ ॥
एकाभार्यात्रयापुत्राद्वहलीदशधेनवः ॥ कन्याकातावशानेपिनतेयास्यति
विक्रियां ॥ ८९ ॥ एकजनास्वास्तीतिनछोरादुहलीदशगाइपछिजन्म्याकी
छोरीएकएतिहून्यासांशेकोविगारहूदेन ॥ ९० ॥ एकव्यावहवः पुत्रागया ॥ रामः ॥
मेकोयदिबजेत् ॥ यजानव्यास्वमेधेनतीलाम्बावृषमुत्सृजेत् ॥ ९१ ॥ धैरेछो ॥ ४३ ॥

राभयाकोभयाएकछोराकदाचित्गयाजातातेसले-अधमेधजज्ञगया-
कोफलपाउछुनीलवरीभयाकोगाइरातगयाकोफलपाउछु॥ ८९॥ ए
केनशुक्लवृक्षेनदह्यमानेनवन्दिता॥ दह्यतेतद्वनंसर्वेकुपुत्रेनकुलंयथा
॥ ९०॥ वनमासुक्याकोकाठआगालेदाहगछ्छन्सर्वेदाहगयोतस्मैकुपुत्र
लेकुलकोदाहगछ्छ॥ ९०॥ एकेनापिसुवृक्षेनपुष्पितेनसुगंधिनाम्॥ वा
सितंतद्वनंसर्वेसुपुत्रेणकुलंयथा॥ ९१॥ वनमाएकरूपमासुगंधिफल
भयोरवनसर्वेसुवासभयोतस्मैसुपुत्रलेकुलकोउद्धारगछ्छ॥ ९१॥ यस्य

॥ चान ॥
॥ ४४ ॥

पुत्रावशाभृत्याभार्याछंदानुगामिनी ॥ विभवेष्वपि संतुष्टः स्वर्गतस्य मही-
यते ॥ ८२ ॥ जस्को भयापति छोर सेवक हरु आक्रावशा माभयापछि भ-
त्याका कु रा स्वाह्नी ले मान्या पछि धन परी पूर्ण भयापछि तस्को घर स्वर्ग
समान विश्राम हुन्छ ॥ ८२ ॥ ये पुत्रास्ते पितुर्वस्याः सपितायस्तु पोषकः ॥
तं मित्रं यस्तु निश्वासः स भार्यायस्तु निहृती ॥ ८३ ॥ वावको वश्यपुन्या छोर
एभंनु जसले विश्वास राखे तसलाइ वाव भंनु तसलाइ मित्र पति भंनु ज-
सको स्त्री पुरुष का वश्य हुन्छ उ सलाइ स्त्री भंनु ॥ ८३ ॥ यस्य जीवति जीवति

॥ रामः ॥
॥ ४४ ॥

विप्रमित्रश्चवांधवा ॥ सफलंजीवितंतस्यश्चात्पार्थकोनजीविति ॥ ९४ ॥
जसकोवास्मणामित्रवांधवज्यपूराछन्तसकोजिह्वसुफलहोश्चाफलेमा
त्रजीविकागर्ततस्काजन्मकोसाफलहुदेन ॥ ९४ ॥ सजीवतिगुणायस्य
यस्यधर्मसजीवति ॥ गुणधर्मेविहीनस्यजिस्फलंतस्यजीवितं ॥ ९५ ॥ जस
केगुणछुधर्मछुडसकोजीवछुभंतुजसकोधर्मपतीछेनगुणपतिछेनभ
न्याउस्काजन्मतिस्फलछुभतिजांतु ॥ ९५ ॥ वाचोसरस्वतीयस्यभार्यारू
षवतीसती ॥ लक्ष्मीत्यागवतीस्यसफलंतस्यजीवितम् ॥ ९६ ॥ जसका

॥ चान ॥
॥ ४५ ॥

मुखमासस्वतीछजसकास्वाहीरूपवती। हुंछेलक्ष्मीत्यागगर्तसमर्थछुत्प
सकाजन्मभयाकोसाफल्यभंनु ॥ ८६ ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांयस्येकोपि
नविद्यते ॥ असंगारतिनस्येवतिरर्थतस्यजीवितम् ॥ ८७ ॥ धर्मार्थकाममो
क्षचारथोकमाएकथोकपतिजसमानिसकनछेनउसकोजागतिछेनउ
स्कोजन्मतिस्फलहोभंनु ॥ ८८ ॥ धर्मसत्यविहीनस्यदिनंयातिचविक्रियः ॥
सलोहकारवस्त्रेणस्वयंचैपर्य्यते ॥ ८९ ॥ धर्मसत्यनरुन्ध्यामानीसकोदिन
गयाकोकस्तोछभन्यालुहाकारकोवस्त्रउसेजीराभैकननाशहुंछतेस्तेव

॥ राम ॥
॥ ४५ ॥

र्थगरिकतधर्मसत्यनभयाकोपुरुषनाशरुंछु॥ ८८॥ शत्रोरपिगुणावा-
च्यादोषावाच्याणोरपि॥ युक्तियुक्तवचोपाह्वनवचोएरुगोखान्॥ ८९॥
॥ एणकोवर्णनभयाकोशत्रुकोपनिगर्तुपर्छु॥ दर्जोदुत्तागुरुठुत्ताभतिच्य
जोग्गकरानगर्तुएरुकोभयापनिच्ययोग्गकरात्ताशूदोषत्ताडुततसर्थजला
कोतलोवोलनुपर्छु॥ ९०॥ अकर्तव्यंनकर्तव्यंप्राणकंठगतैरपि॥ कर्तव्य
मेवकर्तव्यंप्राणकंठगतैरपि॥ ९००॥ नगर्त्याकामजाप्राणकुघ्यापनिनगर्तु
गर्तुपत्त्याकाममाप्राणकंठमापुग्गपापनिगरिछिडनुपर्छुगर्तुनगर्तुनीतिपूर्व

॥ चानः ॥
॥ ४६ ॥

कवुफिहेनुपछ ॥ १०० ॥ ॥ इति चानके द्वितीय शतकं ॥ २ ॥ काले चरिपुणासं
धिः काले च मित्रविग्रहः ॥ कार्यकारणमाश्रित्य कालं क्षयति पंडित ॥ १ ॥ वे
लाहेरिशत्रुशितपतिमिलतुपछ ॥ वेलाहेरिमित्रसंगपतिविरोधगर्तुप
छ ॥ कार्यकारणहेरिवुफि शानिमानिसले समये काटतु ॥ १ ॥ काले पचति
भूतानि कालः संहर्ते प्रजाः ॥ कालः सुप्तेषु जागर्तिकालो हि दुरतिक्रमः ॥ २
॥ कालले प्राणिपतिपकाउछुत् कालेले प्रजापति संहारगछुत् ॥ कालेले सु
त्याकोपनि जायत गछुत् ॥ एति कारणले कालं तं घनगर्तुदेन ॥ २ ॥ कालान्

॥ रामः ॥
॥ ४६ ॥

परोरुतेवीजंफलं कालात्प्रवर्तते॥ कालात्प्रवर्द्धते सृष्टिः पुनः कालो हि संहरे
त्॥ ३॥ काले मावीजरोपच्छत् काले देवि फलफला उच्छत् काले देवि सृ
ष्टिं हुंछत् काले देवि संहारं पतिं हुंछत् सर्वे करो काले देवि हुंछन् भूनिजान्॥
३॥ एवं दिशो भूमिरापश्च चंद्रा को नलमारुतो॥ सर्वसंहरेते कालस्तस्मात् कालो
मरुत्तरः॥ ४॥ आकाश इति वायुः पृथ्वी पानि चन्द्रसूर्यश्च्युति वायुः सति
समेत् काले लेनाशगच्छत् तस्कारणात् लोभन्याको कालो हो॥ ४॥ किं करि
ष्यति वक्ता च श्रोता यन्न विद्यते॥ नैग्नक्षेपतकयामेजका किं करिष्यति

॥ चानः ॥
॥ ४ ॥

॥ ५ ॥ संन्यासाति सनभया काठा उमा वक्ता मानी सको कया प्रयोजन छः नाग
का देहा माधोविको कया प्रयोजन छः केहि काम लागे देन ॥ ५ ॥ कदली वन म
ध्यस्थो वहि मंदपराक्रमः ॥ अविवेकी जन स्थाने गुणा वानृ किं करिष्यति ॥ ६ ॥
केरा को बन माया गाको केहि पराक्रम चलै देन तस्यै विवेक न भया काठा उमा
गुणिक जन को केहि लागे देन ॥ ६ ॥ प्रलये भिन्न मर्यादा भवति किल साग
रः ॥ सागरा भेद मिच्छंति प्रलयेपि न साधवः ॥ ७ ॥ प्रलय काल मा सागर समु
द्र लेपनि मर्यादा छाड छुन सधिरूता के लेपनि मर्यादा छाडू देन कसै प्र

॥ रामः ॥
॥ ४ ॥

लयकालमापनिभेदुदेत ॥ ७ ॥ मेरुश्चरतिकल्यांतेमर्यादासागरस्पच
प्रतिपन्नमहासत्त्वानचलंतिकदाचत ॥ ८ ॥ कल्यांतकालमासागरसमुद्र
पनिचल्लुःसागरसमुद्रपनिश्राप्तासिवानामावसेदतः महापुरुषमात्रेके
लेपनिचलेदत ॥ ९ ॥ विद्यतेस्त्रीषुचपत्नाविद्यतेबाह्मणोत्तपः ॥ पारुष्यंवि
द्यतेनीचेदयासाधुषुविद्यते ॥ १० ॥ स्त्रीछेउचंचलताहंछुःबाह्मणाछेउत
पस्याहंछुःनीचेछेउछिद्रवचनमात्रेहंछुःसाधुछेउदयामात्रेहंछुः ॥ ११ ॥
साधिःसन्मानमात्रेराजायतेदेहविक्रयी ॥ उपकारशनेतापिदुर्जनःकेनगृ

॥ चानः ॥
॥ ४८ ॥

स्यते ॥ १० ॥ साधुजनछे उहातजो निर्मात्र आ पु शरीर मा ग्या पति दिंछन् दुर्ज
न कन सय उपकार ग्या पति आ फनु हुं देन ॥ १० ॥ बुध बोधा निशास्त्राणि
ना बुधः शास्त्र बोधकः ॥ सत्यक्षे च कृषे दीये च क्षुही नोन पश्यति ॥ ११ ॥ ज्ञानि
कन शास्त्र लेखुं उतुं छु मूर्ख कन के ही देखाया पति हुं देन क सो भन्या प्र
त्यक्ष दिया चिराव वाल्या पति अंधाले देखे देन न सै ॥ ११ ॥ नारिकेल समाका
रादृश्यंते केपि सज्जनाः ॥ अन्ये तु वदराकारा वहिरेव मनोरमा ॥ १२ ॥ सज्जन
कस्तो छु भन्या न रि वल का फल जस्तो वाहिर नति को भिन्न नति को हुं छु दुर्जन म

॥ रामः ॥
॥ ४९ ॥

न्याको वयर जे स्नेवा हिरा मोरा तो छु भित्र कयेर मात्र छु ॥ १२ ॥ चंदनं श्री
तलंश्चंद्रं चंदनं वतु चंद्रमा ॥ चंद्रश्चंद्रं तपोर्मध्ये साधुः सम्पर्केशी तलम् ॥
१३ ॥ चंदनमाको श्री खराड शीतल छु चंद्रमापति शीतल छु चंद्रमार श्री खं
ड भंरा पति साधु जन संग वधु वरु ते शीतल रुंछु ॥ १३ ॥ अधिमा धिन मिछंति
प्रीति मिछंति मध्यमाः ॥ उत्तमा मान मिछंति मानं हि मरुतां धिनम् ॥ १४ ॥ अ
धमरु रुले धिन कोइ छाग छेन् मध्यमरु रुले प्रीतिकोइ छाग छे उत्तम मनु
ष्यले मान कोइ छाग छे वडा मनुष्यको धिन माने हो ॥ १४ ॥ मछिका वरामिछं

॥ चानः ॥ तिधनमिच्छंतिगार्थिवा ॥ नीचाकलरुमिच्छंतिशान्तिमिच्छंतिसाधवः ॥ १५ ॥
॥ ४९ ॥ शिगालेघाउपीपकोइछागछेन् राजालेधनकोइछागछेन् नीचालेकलरु
कोइछागछेन् साधिलेशान्तिकोइक्षागछेन् ॥ १५ ॥ इतराचार्थमिच्छंतिरूपमि
च्छंतिदारिकाः ॥ ज्ञातयः कलमिच्छंतिस्वर्गमिच्छंतितापताः ॥ १६ ॥ अरुमानिस
रुधनकोइछागछेन् स्त्रीरुहलेरूपकोइछागछेन् ज्ञानिरुहलेकलकोइ
छागछेन् तपस्विरुहलेस्वर्गकोइछागछेन् ॥ १६ ॥ अतिलेशेनयद्वयमति
लोभेनयत्सुखम् ॥ परपीडाचयावृत्तिनेवसाधुविद्यते ॥ १७ ॥ अतिदुःखगारि

॥ रामः ॥
॥ ४९ ॥

धनतुल्याउनुअतिलोभगरिसुखगर्नेअर्काकनपीडादिनुएतिकुरासाधिछे
उद्देन॥१॥ अशक्यताभेनप्राप्तोह्यकार्येनैवकारयेत्॥ स्वल्पकार्येन
कर्ष्याश्चिनिष्फलंनैवसेवयेत्॥१८॥ शान्तिजतलेअफलेनसक्याकोकाम
गैर्दत्तनुनगर्ष्याकामपतिगैर्दत्तनुसानुकासपतिगैर्दत्तनुनिष्फलकामप
तिगैर्दत्तनु॥१८॥ शैलेशैलेनमानिक्यमौक्तिकंनगजेगजे॥ साधिवोर्नहिसर्व
त्रचंदनंतवनेवने॥१९॥ सवैपर्वतमामणिहृदेनसवैहातिछेउगजमोतिहृदे
नसवैठाउमासाधुजनहृदेनश्रीखंडपनिस्वैवतमाहृदेन॥१९॥ परकार्येषु

॥ चानः ॥ युक्तात्मा स्वकार्यं किं न साधयेत् ॥ सुहृत् कार्यं पुनिर्हति राजकार्यं पुनि विक्रमम् ॥
॥ ५० ॥ २० ॥ अर्को को काममापनि आफुले गरि हुन्या सम्पुक्ति गर्तुः आफ्रा काममा
चाडो साधुनुः मित्रका काममा निश्चय गर्तु राजा का काममा विक्रम हुतु सति का
मसञ्जन ले विवेकै संग गर्तु पछ ॥ २० ॥ जल ले खेवती चातां पत्तु नंत तत्र दृश्य
ते ॥ अवला ह्येव साधूनां शिलाले खेवती तिष्ठति ॥ २१ ॥ कुचोति चोले गन्या को का
मकस्तो हुंछ भन्या पाति माले ख्याजस्तो हो परं नुरहदैतः क्षणमात्र रंछ साध
जन ले गन्या को कामकस्तो हुंछ भन्या हुंगा माले ख्याजस्तो स्थिर हुंछ ॥ २१ ॥

॥ रामः ॥
॥ ५० ॥

महतापापदः सति महतापव संपदं ॥ इतरेषु मनुष्येषु नापदो नेव संपदः ॥ २२ ॥ ठ
लामातिसकन-आपदापतिपदं, ऐश्वर्य्यपतिपदं ॥ इतरजनभत्याको-अरुमा
निसकन-आपदापतिपदेन, ऐश्वर्य्यपतिपदेन ॥ २२ ॥ शंभुसुख्यतिचोर्कनव
ह्यशेषेणचंद्रमाः ॥ विष्णुस्मरणमात्रेणामहताकरसंपुटे ॥ २३ ॥ अर्कपत्रभत्या
को-आषकापातलेमहादेवसंतोषपदं ॥ वल्लशेषलेचंद्रमासंतोषपदं ॥ स्मर
णगिरिकन-श्रीविष्णुसंतोषपदं ॥ वडा-आद्यमिहहलाइहातजोनीलेसंतोषप
दं ॥ २३ ॥ लेखकः पाठकः शैव्येचात्येशाल्लचिंतकाः ॥ सर्वव्यसनिनोमूढा

॥ चानः ॥
॥ ५१ ॥

क्रियावंतश्चपंडितः ॥ २४ ॥ लेखकलेखन्यापठन्याभयोशास्त्रज्ञान्याभयोः क्रि
याजानेनभन्यामूढभंतुक्रियावंतजोहूपंडितभंतु ॥ २४ ॥ वारिज्यमश्ववारि
ज्यंराजसेवातपोवनं ॥ धीराश्चत्वारि कुर्वन्तिकातराः कृषिवाहकाः ॥ २५ ॥ अरुथो
ककोव्यवहारगर्तुः घोडाकोव्यवहारगर्तुः राजाकोसेवागर्तुः सानिजनलेयोचा
रथोकगर्तुः कातरलेखेतकमाठुतु ॥ २५ ॥ वजेद्वनार्थी वारिज्यंविद्यार्थीचिवहु
श्रुतम् ॥ ऋतुकालेनपाप्मार्थीनातार्थीनृपतिंवजेतु ॥ २६ ॥ धनकोइह्यगर्तुः
लेवारिज्यव्यपारगर्तुः विद्याकोइह्यगर्तुः लेखैरशास्त्रहेर्तुपठनः छेराकोइ

॥ एमः ॥
॥ ५१ ॥

छागन्याऋतुकालमासंभोगगर्णे. मानकोद्गच्छागन्यालेराजाकोसेवागर्णे॥२६॥
मुखंपद्मदलाकारंवाचाचंदनशीतलम्॥ हृदयेकर्तिसंयुक्तंत्रिविधंधूर्तलक्ष
णम्॥२७॥ मुखभन्याकमलकाफलजस्तोमुदरवचनभन्याश्रीखंडजस्तेशीत
ल. हृदयेभन्याकतर्नलियाकोणतिधूर्तकालक्षणाहुन्॥२८॥ दुर्जनप्रियवा
दाचैनेवविश्वासकारणम्॥ मधुश्रवतिजिह्वायेहृदयेतुहलाहलम्॥२९॥ दु
र्जनभन्याकोकस्तोद्गच्छभन्यामरुघायाजस्तोमिठोक्रोवालन्याजोहोतेससंग
विश्वासनगर्णतेस्ताकोहृदयमाकालो विषच्छभतिजानु॥३०॥ खलःसर्वपमा

॥ चानः ॥ जाणि पशुं द्वाणि पशुपति ॥ आत्मनो विल्वपात्राणि पशुपत्तपिनपशुपति ॥ २९ ॥
॥ ५२ ॥ ॥ दुर्जनरुहले च्चर्काको दोषः रायो प्रमारा भयापनि देवदछत्तु आफ्रा दोष भन्या
वे लप्रमारा भयापनि देवदेन नृए सौ सोभाव छ ॥ २९ ॥ दर्शनीयश्च ये मूर्खाधि
नवंतश्च निर्गुणाः ॥ इरस्था एव दृष्टं ते किं शुका इव पुष्पिता ॥ ३० ॥ धनभयाप
नि मूर्खे निर्गुणाः किं सोभाव कसो हुं छ भन्या दाछा देवि नाह का फल जसो
शोभा हुं छ ॥ ३० ॥ मूर्खा हि परिहर्तव्यः प्रत्यक्षो द्विपदः पशुः ॥ भिद्यते वाक्यशतं
न च दृष्टं कणको यथा ॥ ३१ ॥ मूर्खकनकसो वडो हो स्नापनि छाडु पछ क्वा

॥ रामः ॥

॥ ५२ ॥

७

नभन्या दुःखयाप शुभन्या कोऽनैरु न एसा मूळको वचन कस्तो हुंछ भन्यामा
नुकाहुं जस्तो न देषिन्या काळा विज्या जस्तो वेथामात्र हुंछ ॥ ३१ ॥ सर्पः क्रूरः ख
लः क्रूरः सर्पात् क्रूरतरः खलः ॥ मंत्रोषधिवशः सर्पः खलः केन निवार्यते ॥ ३२
सर्पपतिरि साहा हूः दुर्जनपति क्रोधी हूः सर्पभंदापनि मूर्ख अतिरि साहा हुंछ
क्या नभन्या सर्पता मंत्रले वशपगर्नु हुंछः मूर्ख के हिले पति वशपगर्नु हुंछ देन ॥ ३२
॥ हस्ति हस्त सहस्रेण शत हस्तेन वाजिनः ॥ शृङ्गिनो दश हस्तेन देशत्यागेन
दुर्जन ॥ ३३ ॥ हतिसित हज्जार हात टाठार हूः घोडा सित शय हात टाठार

॥चान॥
॥५३॥

हनुपछः सिडः रुन्त्या पशुसितः दशहातया छार हनु दुर्जनसितदेसौ छोडनुप
छः ॥३३॥ हस्तिनोऽकशहस्तेन कशहस्तेन वाजिनः ॥ शृंगीलगुडहस्तेन ख
डहस्तेन दुर्जनः ॥३४॥ हातिकनञ्च कशदेखाडनु घोडाकनकोरुदेखाडनु
सिडः रुन्त्या कनलौहोदेखाडनु दुर्जनकनखडदेखाडनु पछः ॥३४॥ दुर्जनप
रिहतव्यः शास्त्रेणालंकृतोपि सन् ॥ मणिनोलंकृतः सर्पकिमसौ नभयंक
रः ॥३५॥ दुर्जनकनछाडनु पछः शास्त्रपख्याको भयापनि दुर्जनको संगनगर्त
मणिभयापनि सर्पको संगनगर्त दरलागुदैरुंछ ॥३५॥ पात्रापात्रविशेषेण

॥राम॥
॥५३॥

धेनुपन्नगयेर्यथा॥ नृणां त्रिःश्रवणोक्षीरं क्षीरान्निःश्रवते विषम्॥ ३६॥ कपा
त्ररूपात्रकोविचारगर्भकसोभत्यागाश्रुसर्पिर्मेहोऽघासपुत्राश्रुकनगाश्रुलेदुद
दिच्छन् दुदपुत्राश्रुकनसर्पलेविषैदिच्छन्॥ ३७॥ क्षुद्रशत्रुभ्रमत्वेति नोपेक्षे
तकदाचनं॥ काले दुर्जनमायाति नृणां स्थोवन्निवीजवत्॥ ३८॥ शत्रुभ्रम्याकोसा
नुच्छिन्निहेतुतानगर्भेऽश्रुसर्पारिकननाशगच्छन् जसे सुक्याकोघासधोरै
श्रुगालेपनिपालीसकच्छ॥ ३९॥ षष्ठीकेकरकेदोषाश्च शीतिर्मधुपिंगले॥ श
तंकानेचक्रवृजेचक्रवजस्यातंतविद्यते॥ ४०॥ डेछाश्चावाहन्त्याच्छुसाठिदोष

॥ चानः ॥
॥ ५४ ॥

जुंछु कैल जुगाहु न्याछे उच्यसि दोष हुंछु कानाषोरं डाछे उ सये दोष हुंछु कुवा
छे उ दोष को संख्या छे न ॥ ३८ ॥ स्थान भूटे दु राचारै मैत्री स्नेहं परिपजेत् ॥ विश्वा
स समये कार्ये विनाशमुपगच्छति ॥ ३९ ॥ स्थान भूट भयाका दु राचार जो छजे स
संग मित्र भाव भयापनि स्नेहन गर्ने विश्वास न्याच्य वस्य नाश हुंछ ॥ ३९ ॥ मृदुने
व मृदु हुंति मृदु ना हुंति दारुण ॥ नासाध्यं मृदु ना किंचित स्माती क्षणतरो मृदुः ॥ ४० ॥
जो क बल छु सो साहो को नाश गछु कमलो लेन सक्या को क्या छु त सर्थ साहो भं
दापनि कमलो अति साहो छु ॥ ४० ॥ वने प्रज्वलितो वनिर्द्दहन् मूलानिरक्षति ॥ स

॥ रामः ॥
॥ ५४ ॥

मूलमुन्मूलयति तापो घोमृदुः शीतलम् ॥ ४१ ॥ वनमाश्रयागोलाग्यापति हृषको
जरोरहं छः पानिलेताजरो श्रुद्रा उषेलिलेजां छः तस्यार्थकमलो देशिकनदरा उत
पदं ॥ ४१ ॥ स्थूलरोमावर्त्तावर्दः कंन्याचवद्रुभाषिणी ॥ ऊषराणि चक्षेत्राणि
इतः परिवर्जयेत् ॥ ४२ ॥ हलारोभयाको गोरुधेरैकरागन्या स्वाह्नी किरोला
ग्याकोषेन एतिथो कतो ठे देशिपागगर्जे ॥ ४२ ॥ रस्यभेदं पैशून्यं परदोषी न
कीर्त्तनम् ॥ कलहप्रकृतिश्चैव इतः परिवर्जयेत् ॥ ४३ ॥ गुणकराप्रकाशगन्या
अर्काकोचकलीगन्या अर्काकोदोषकलहकिर्त्तनगन्या उद्यममाचिन्नली उन्या

॥ चानः ॥ यतिलाद्रुदोरे देषिछाडनु ॥ ४३ ॥ अश्वयानं गजं मत्तं गावश्चैव प्रसूतिका ॥ न
॥ ५५ ॥ थाचनः पुरोदासी दूरतः परिवर्जयेत् ॥ ४४ ॥ घोडाकोरथवदुलायाकोरुतिवि
यायाकीगाश्रुतं पूरकिदासी एति देषि फरकरहनु ॥ ४४ ॥ दुर्जनं च सदा मि
त्रं परस्वामिरतास्त्रियः ॥ गोजीरां वस्त्रजीरां च दूरतः परिवर्जयेत् ॥ ४५ ॥ दुर्जन
मित्रपरपुरुषसितवेलन्यासास्त्री वरुणगाशफायाकोलुगा एतिथो कचोडे छे
डनु पछे ॥ ४५ ॥ न विश्वे सदा मित्रेषु मित्रं चापि न विश्वसेत् ॥ कदाचित् कुपितो
मित्रसर्वगह्यं प्रकाशयेत् ॥ ४६ ॥ वैरिसितशत्रुसितविश्वासनगर्जुमित्रसितप

॥ रामः ॥
॥ ५५ ॥

निविश्वासनगर्णेकदाचित्मित्ररिसायाविश्वासप्रकाशगर्तोभंन्यादरुहंछु
॥ ४६ ॥ नविश्वेसेदविश्वेसेविश्वेसेनातिविश्वेसेत् ॥ विश्वासाद्रयमुत्पन्नं
लादेवनिहंतति ॥ ४७ ॥ अतुविश्वासछेदविश्वासनगर्णेविश्वाससितपनि
विश्वासनगर्णेकदाचित्विश्वासगत्यापछिभयउत्पतिरुहंछुभयभयाप
छिनाशरुहंछु ॥ ४८ ॥ नदीनांचनखीनांचशृङ्गीरोगोशस्त्रपाणिनाम् ॥ विश्वा
सोनेवकर्तव्यःस्त्रीपुत्राजकुलेषुच ॥ ४९ ॥ नदीसितनखात्तासीतसिगात्ता
सितकाटितरवारलीहिडन्यासितविरामिस्त्रीतएजासितविश्वासनगर्णेविश्वा

॥ चानः ॥
॥ ५६ ॥

सगन्धाभन्यानाशुहंछ ॥ ४८ ॥ नदीतीरेषुयावृक्षाया नारी च निराथवा सामं
नरहितो राजान भवंति चिरायुष ॥ ४९ ॥ नदीका तीरकोरुषाधारनभया की
स्त्रामंत्रिनभयाको राजा धेरैति केदेन ॥ ४९ ॥ यदीच्छेत्सास्वतां प्रीति त्रीणि
कर्मन कारयेत् ॥ धूतमर्थप्रयोगं च परोक्षेदारदर्शनम् ॥ ५० ॥ प्रीतिको इक्षा
गन्यालेतीनथोक्तकामच्छाडनुपछे ॥ क्याक्याभन्या जुवावेत्तनुभयो रूपे जापे
साको व्यवहारभयो अर्कोलेन देविकन अरुस्त्रीसितभेन गर्नुभयो एतिकास ॥ रामः ॥
छाडिदिनुपछे पछि समप्रीतिरहंछ ॥ ५० ॥ नगच्छे दुष्टविश्वासन कर्ण्याच्छ ॥ ५६ ॥

तविग्रहम्॥ आत्मनोपितथाक्रोधंविप्रेवैरंतकारयेत्॥ ५१॥ दुष्टसितविश्वा
सनगर्नेछललोच्यकोलाश्रुविगारनगर्नेक्रोधिपतिनरुनुमित्रसितवैरिनग
र्ने॥ ५१॥ कुनयमंत्रोराजानंविपुंचतृषलीपतिम्॥ प्रवाजितंवतधृष्टंनसेवं
तिसदावुधा॥ ५२॥ संन्यास्यगर्न्यामंत्रोकोराजावेश्पाकोपोद्रुवाह्मणवतभंग
भयाकोसंन्यासीएतिसेवानगर्ने॥ ५२॥ कमित्रेनास्तिविश्वासंकुमार्यायां
कतोरति॥ कुराज्येनास्तिनिर्हृतिकुदेशेनास्तिजीवनम्॥ ५३॥ कमित्रछेउ
विश्वासहृदेनकस्त्रीसितरतिहृदेनकुराज्यमातिहृतिहृदेनकदेशमाजीव

॥ चान ॥
॥ ५७ ॥

नवृत्तिरुद्देनयसाकनत्यागगर्भ ॥ ५३ ॥ नास्ति सत्पसदाचोरेनशोचं वृषलीप
तो ॥ मध्यमेसोहृदं नास्ति घृतकालेचयं न हि ॥ ५४ ॥ चोरछेड सत्पद्मेन वेश्पा
कोपोद्वाह्यराछेडुचिछेन मतवाला लेख्य राषतेन जुवाप्पाछेडुतिने
थो कहुद्देन ॥ ५४ ॥ विप्रयो विप्रभग्नो च दम्पत्यो गुरुशिष्ययो ॥ अंतरैनेव गं
तव्यं हरस्पृष्टपस्पच ॥ ५५ ॥ दुश्वाह्यरा कामा रुमार वाह्यरा रस्युग्निका गुरु
रशिष्यकालोगन्यार स्वाह्नीका श्रीमहादेवर वसाहा कामा रुवाहन जानुन व
सुनु ॥ ५५ ॥ लोकयात्राभयं तज्जादाक्षिरापत्यागशीलता ॥ पंचयत्रनविद्यंते ॥ रामः ॥
॥ ५७ ॥

नकुर्यात्तत्रसंगतिः॥५६॥लोकवेवहार १ भय २ लज्जा ३ तपस्या ४ त्यागीर्
पाचथोकनभयाकादेशमानवह्यवस्यागतिरुतगाहोह्य॥५६॥नांजतंशुक्रि
तायातिनैवेकात्वंवहुश्रुतं॥ननारीस्थिरवृद्धिस्पान्नमूर्खःसंस्कृतंवेहेत्॥५७
गाजलकेलेपनिसेतोहुदेनशास्त्रजात्याछेउकपटहुदेनस्वाह्मीछेउस्थि
रवृद्धिहुदेनमूर्खछेउविवेकहुदेन॥५७॥ऋणाशेषाःगतिशेषश्चव्याधि
शेषस्तथैवच॥पुनश्चवदन्तेयस्मात्तस्माच्छेषंनकारयेत्॥५८॥ऋणाको
शेषश्चग्निकोशेषरोगकोशेषराघनछेनउसेराव्यापछिफेरिउत्पत्तिरुह्य

॥ चानः ॥
॥ ५८ ॥

नेसकारणालेशेवमेठिराषनुपछे ॥ ५८ ॥ उद्देगः कलहः कंहः घृतमद्यं परस्त्रि
यः ॥ निद्रामैथुनमालस्यं सेवते वहि वदते ॥ ५९ ॥ उद्देगः कलहः कनाउनु म
द्यपातः परस्त्रीनिद्राः मैथुनः आलस्यः सेवाजतिवृत्तायोऽतिवृत्तः ॥ ५९ ॥
परदाशपरत्वं च परीषादं परस्य च ॥ परिहास्यं गुरुस्थाने यत्ततः परिवर्जयेत्
॥ ६० ॥ अर्काकोधिनभयोः परस्त्रीभयोः अर्काकोऽपवादकुरोभयोः गुरु
काऽग्राडीहास्यगर्नभयोः एतिथोकयत्नगरिगर्नपछे ॥ ६० ॥ परोक्षेका
र्यहंतारंप्रत्यक्षेऽपि पवादिनं ॥ वर्जयेत्तादृशं मित्रविप्रकुंभपयोमुखम् ॥ ६१ ॥

॥ रामः ॥
॥ ५८ ॥

पाछिल्लुतिरविगान्यासामुनेसहउन्याएसाइस्तमित्रकनछाडिदिनुपछे
योक्कस्तोहोभन्याविषकोधेतामाथिवारदुदस्तलिल्यायाजस्तो॥६१॥कुदे
शंचकुवृतिंचकुभार्याकुनहीतथा॥कुप्रयंचकुभोज्यंचकुवर्जयेत्पण्डितःस
दा॥६२॥कुदेशःकुवृत्तिकामःकुचरित्रकीर्त्याःकुनहीकुद्वयःकुअन्नज्ञा
तिजनलेयोसवैछेउनुपछे॥६३॥उर्वशीर्षादिरूपेणारंभायदितिलोतमा
॥गोपालोमेतकाचैववर्जनीयाःपरस्त्रिय॥६४॥उर्वशीरंभातिलोतमागोपा
लीसेनिकाश्चादिगारियाकाश्चपरजस्तिराम्नीभयापतिस्त्रीभन्याकोहेनुछे

॥ चानः ॥
॥ ५८ ॥

न छोडी हालतनु ॥ ६३ ॥ येषु कार्येषु विद्वेषः सहसा विफलोदयः ॥ विपत्तिषु म
हानं परिर्वर्ज द्विचक्षणा ॥ ६४ ॥ केहि कार्य गरिकतसा फले चोडै भया को भया
पाने काज काममा फजित भया पानि पछि विपत्ति मानि सफल हुन्या कार्य नाश
हुन्या दोष हुन्या काम विद्याज्ञानि जनले छोडनु पर्छ ॥ ६४ ॥ भक्ता भक्त समं पश्ये
तु कार्यो कार्य चतुल्यता न् ॥ सह कार्येषु संदेहो भेद व्यं सर्वदा बुधै ॥ ६५ ॥ भ
क्त्युभक्त समतुल्यगर्भा कार्ये शुकार्य समतुल्यगर्वा सुहाकाजमा संकामा
न्या एता मालिक कनशा निजनले छोडनु पर्छ ॥ ६५ ॥ भेद व्यं मकुली नाना रा

॥ रामः ॥
॥ ५९ ॥

ज ते वो पजी विना म॥ भेत व्यंज्ञात शत्रुणां कृतपूर्वोपकारिणाम्॥ ६८॥ अ
कलीदेषि डरा डनु पछेः ज्ञानी भया का शत्रुदेषि पति दरा डनु पछेः परा पूर्वदे
षिको शत्रुसित पति दरा डनु पछे॥ ६९॥ पादपाता भयं वातः पश्चानां शि
शिरो भयं॥ पर्वतानां भयं वज्रं जंतुनां द्विपदो भयः॥ ७०॥ रुष वृक्ष कनवा
युको भयं रुंछः कमल कनतु सारा को भयं रुंछः पर्वत कन वज्र को भयं रुंछः
जंतु कन मानि सको भयं रुंछः॥ ७१॥ माता यदि विषं दद्यात् पिता विक्रीयते
सुतं॥ राजा करोति चान्यायं शत्रूणां कल्प जायते॥ ७२॥ आमा ले विष खायो

॥ चानः ॥
॥ ६० ॥

भन्यावाकालेवेचिदियोभन्याः राजालेच्यंन्यायगन्योभन्याकसेकाशरणामाय
यापनिरक्षाहुदेननृ ॥ ६१ ॥ यत्रराजास्वयंचोरःसमंत्रीसपरोहितः ॥ तत्राह
किंकारिष्यामियतोरक्षाततोभयं ॥ ६२ ॥ राजाच्योफेचोरभन्याकादेशमाभ
त्रीषोहितपनिचोरैहुंछः एहादेशमाकस्कोक्यालागृछः जाहुरक्षाहुन्या
ठाउछः उसेठाउमाभयमात्रहुंछ ॥ ६३ ॥ विधातालिखितायस्पललाटेक्षरमा
लिका ॥ देवापिनहिशक्रोतिसंलिख्यलिखितुंपुनः ॥ ७० ॥ विधातालेकपा
लमालेख्याकोचक्षुरदेननेपनिफेरिमीछलेखनशक्तननृहुजोभन्याको

॥ रामः ॥
॥ ६० ॥

ललाटमालेरिव्याकर्ममेहेकर्मभ्यावृद्धिलेमात्रकेहिप्रयोजनदे
न॥७०॥ कर्मोरोहिप्रधानानिवृद्धिनाकिप्रयोजन॥ प्रधानस्युक्तोवृद्धिजे
नदेवोभविष्यति॥७१॥ कर्महुत्वाहेवृद्धिहुत्वाहेइतकपानभन्याकुगाको
क्यावृद्धिहरेने॥ नदेवनाभनीपूजागछेननसर्पकर्महुत्वाहुत्वाभन॥७२॥
॥ कर्मोरोपेप्रधानानितनित्तुष्टुभयहः॥ वृद्धिष्टुष्टुनलनेपिजःतकी
दुःखभागिनः॥७३॥ कर्ममालेरिव्याकोभन्याकोपस्तोहुत्वावतिष्टुष्टु
षिलेभुभलनविचारगरिविवाहशुभभयोतपनिजिनादेष्टिकनदुःखप

॥ चान ॥
॥ ६९ ॥

प्राप्यायस्काराकर्महुतोहो ॥ ७२ ॥ सानुकुलैविधौतस्मिंदोषोपिगुणा
संहतिः ॥ गुणोपिदोषतांयातिचक्रीभूतेविधानरि ॥ ७३ ॥ अनुकुलनिको
भयापछिदोषपनिगुणाहुंछुः विधाताविमुखभयापछिगुणागन्यापनिदो
षहुनजांछुत् ॥ ७३ ॥ किंकरोतिनरप्राज्ञःप्रेक्षमाणाःस्वकर्मभिः ॥ प्रायेनैव
मनुष्यानावुद्धिकर्मानुसारिणी ॥ ७४ ॥ ज्ञानिमात्रेभयालेक्याहुंछुः कर्ममा
लेषियाकाठाउमानजाहुदेन मूर्खकोपनिरेष्यहुंछु बुद्धिभन्याकोक
र्मव्युत्सारहुनजांछु ॥ ७४ ॥ हस्तस्पभूषणादानसत्यकंठस्पभूषणा ॥ श्रुतं

॥ राम ॥
॥ ६९ ॥

चभूषणं करणं भूषणं किं प्रयोजनं ॥ ७५ ॥ हात को गहना दात गर्त हो कंठ
को गहना सतु करों वोलत हो कान को गहना धर्म कथा हा सुत हो अरु ग
हना लाया को क्या प्रयोजन छ ॥ ७५ ॥ चरीत्र भूषणं स्त्रीणां दुमाराण पु
ष्प भूषणं ॥ स्वहृति भूषणं पुंसां पतीनां भूषणं हृपा ॥ ७६ ॥ स्त्री को गह
ना सुचरित्र हो रुष हृक्ष को गहना फल फल फला उत हो पुरुष को गहना
व्याक्रा स्वहृति हो स्वामी को गहना हृपा राखत हो ॥ ७६ ॥ नक्षत्र भूषणं च
दानारीणां भूषणं पतिः ॥ पृथिवि भूषणं राजा शीलं सर्वत्र भूषणं ॥ ७७ ॥

॥ चानः ॥ तारागणकोगहनाचंद्रमाहोः स्वाक्षीकोगहनाऽप्राक्रास्वामीहोः पृथ्वीको
॥ ६२ ॥ गहनाराजाहोः सर्वेकोगहनाशीलस्वभावहो ॥ ७७ ॥ महत्परिभवंश्रेष्ठं
नतीचान्मानमुत्तमम् ॥ कंसारिचरणघातेकालीयस्यविभूषणम् ॥ ७८
ठलामानिसलेऽपमानगत्यापनितिकोमांदछः सातामानिसलेमान
गत्यापनितिकोहोः कसोभन्याश्रीरुद्रजीकापावलेकालिमथनगर्द
माकालीनागकनशाभाभयोप्योतसेहो ॥ ७९ ॥ शुचिभूमिगतंतोयंयत्र ॥ रामः ॥
लेपोनविद्यते ॥ लेपस्थानंपरित्पज्पत्यस्थानेशुचिशुचि ॥ ८० ॥ भूमिः ॥ ६३ ॥

माभयाकोपानि शुचि-अशुचिवस्तुलेन लिप्याकोभयाभूमिमागयाको
पानि शुचिपरदेशजादावसदापानीभयाकोजगाशुचिपवित्रहंछ ॥ ७९
॥ शुचिभूमिगतंतोयंशुचिर्नोपतिवता ॥ शुचिःक्षमापरोराजासंतोषोवा
स्तराःशुचि ॥ ८० ॥ भूमिमागयाकोपानि शुचिपतिवताभयाकास्त्रोशुची
क्षमाधारिभयाकोराजाशुचिसंतोषिभयाकोवास्तराशुचि ॥ ८० ॥ भस्मना
शुद्धतेकास्यताम्रमम्लेनशुद्ध्यति ॥ एजसाशुद्धतेनारीनक्षिवेगेनशुद्ध्यति
॥ ८१ ॥ घणनिलेकासोशुद्धहंछ-अमिलालेतावाशुद्धहंछ-एजस्वलाभेस्त्री

॥ चानः ॥
॥ ६३ ॥

शुद्धं ह्येवेगसंगचल्पाको नक्षुद्धं ॥ ८१ ॥ पितुरंतः पुरंदद्यान्मातुर्दे-
घान्माहानसम् ॥ गोषु चात्मसमं दद्यात्स्वयमेव कृषिं व्रजेत् ॥ ८२ ॥ वावाले
अंतः पूरं दिच्छन्त्यामालेभान्सां दिच्छेत्गात्रं लेच्छन्त्या फलेषु
तकमापुनर्पठेत् ॥ ८२ ॥ कपिलाक्षीरपानेन वाह्मणी गमनेन च ॥ वेदाक्षरवि-
चारेण स शूद्रो नरकं व्रजेत् ॥ ८३ ॥ कैलागाद्रुकोदुदघान्या वाह्मणी गमन-
गत्या वेदकोचर्चा गत्या शूद्रो नरकमापठेत् ॥ ८३ ॥ शूद्रो हस्तेन यो भुंजे-
त्मासमेकं निरंतरम् ॥ जीवमानो भवेच्छूद्रो मृते श्वानश्च जायते ॥ ८४ ॥ वाह्म-
॥ रामः ॥
॥ ६३ ॥

शालेश्वरका हातवाटे मेन्दाहीन समप्रवायो भव्यापो वाह्यराजी उच्छ्रंज्या
लसूद्रं छमन्यापछि कुकर मेज नमं छ ॥ ८४ ॥ स्नानहीना चेयानारी घृत
हीन सुभोजनम् ॥ वस्त्रहीन मलंकारं विद्याहीनो द्विजो यथा ॥ ८५ ॥ उद
नभया की स्वाह्मी घृतनभया को भोजन मश्लो वस्त्रता उन्माला शृंगहना
विद्याहीन भया को वाह्यरा एति शोभा हुंदे न च भुद्र भंनु ॥ ८५ ॥ शोभते श
लिले पद्म शोभते हिय तो द्विजः ॥ शोभते तपसा युक्तो वरां शूरस्प शोभते ॥ ८६
॥ पानिमा कमल को फल शोभा हुंदे ज्ञानि सज्जन भया को वाह्यरा शोभा हुं

॥ चानः ॥
॥ ६४ ॥

छः तपस्पालेयुक्तभयाकोमानिसशोभाहंछः घाउलेभूरोकोशोभाहंछः
॥ ६४ ॥ यज्ञोत्सवंचविप्राणांमूर्खानांकलहोत्सवं ॥ पुरुषोत्सवंचनारी
णांगवानांचनृणांत्सवंम् ॥ ७ ॥ ब्राह्मणाकोउत्साहयज्ञगर्तुर्मूर्खकोउत्सा
हकलहगर्तुस्वाध्वीकोउत्साहस्याक्रावसम् ॥ गाइकोउत्साहकमलोघा
स ॥ ७ ॥ अग्निहोत्रफलंवेदःशीलवृत्तिफलंश्रुतम् ॥ एतिपुत्रफलानारीद
त्तभुक्तफलंधनम् ॥ ८ ॥ वेदकोवलअग्निहोत्रीहन्ःशास्त्रज्ञान्याकोफलशी
लवृत्तिनिकोगर्तुःस्त्रीप्रसंगगत्याकोफलपुत्रतुल्याउतुधनभयाकोफलदान

॥ रामः ॥
॥ ६४ ॥

भोगगर्ने॥८५॥ अग्निर्दहति तापेन सूर्यो दहति रश्मिभिः॥ राजा दहति दण्डे
नतपसा दहति ब्राह्मण॥८६॥ आगो कोरा पलेपोल्लूख सूर्यको किरणालेपो
ल्लूख राजा कादण्डलेपोल्लूख ब्राह्मण कातपस्यालेपोल्लूख॥८७॥ शन
सातं मृतं मानुसं किरणमथितं दधि॥ तर्जन्या दत्तघर्षं चतुर्त्यंगे मांसमभक्ष
णम्॥८८॥ सनसा कण्ठे सैभन्या को मासु हातले मथनगन्या को दहितर्जनी
ले दत्तं वनगन्या को गाश्रु को मासु तुल्यं हंछ॥८९॥ नहं न्या नमति दद्याव
ध्यमानं न दृश्यते॥ त्रयः संकां परित्यज्य भक्षमांसं युधिष्ठिर॥९०॥ अफ

॥ चान ॥
॥ ६५ ॥

लेकाटुमार्तुछैन. मारभंनपनिछैन. अरुलेमान्याकोहेनुपनिछैन. हेय
धिष्ठीरसतितिनयोकसंकाछोडीकनमासुवायाकोपापेछैन ॥ ९१ ॥ न
मांसभक्षणोदोषंनमद्यंनचमैथुनं ॥ प्रहृतिरेवभूतानांतिहृतिस्तुमहाफ
लं ॥ ९२ ॥ मासुवायाकोदोषछैन. मैथुनगम्याकोपनिदोषछैन. प्राणि को
सोहृतिरुनृतेपनिसतिनगम्याकोभयामहाफलहंछ ॥ ९३ ॥ चतुःसागर
पर्यंतोयोद्द्यापृथिवीमिमां ॥ नखाद्यंचापियोमानसंतुल्यमेवविदुर्वेषाः ॥ ९४ ॥ राम ॥
॥ ६५ ॥ चारसमुद्रमामध्यमाभयाकोपृथिवीदानगम्याकोपरापरमासुनवायाको

पुण्यएकेहोभनिकह्याकोछ् ॥ ८३ ॥ अग्निरपस्त्रियोमूर्खोसर्पराजकुलानि
च ॥ नित्यभवोपचारेणसद्यःप्राणहराणिषट् ॥ ८४ ॥ आगोभयोपानिभयो
स्त्रीभयोमूर्खभयोसापभयोराजाभयोऽनन्तेसदाउपचारगरिकनप्राण
हरगर्दछन् ॥ ८४ ॥ सुक्कमासंस्त्रियोवृद्धावालार्कनरुणोदधिः ॥ प्रभातेमे
थुननिद्रासद्यप्राणहराणिषट् ॥ ८५ ॥ सुक्पाकोमासुवृद्धिस्वास्तीविहान
कोमेथुननिद्रातरुणादहिरतिथोकलेचाडेप्राणहरदछ् ॥ ८५ ॥ सद्यमांसंघृ
तंसद्यवालस्त्रीक्षीरभोजनं ॥ उद्वेगोदकनरुद्धापासद्यःप्राणकराणिषट् ॥

॥ चान ॥
॥ ६६ ॥

॥ ६६ ॥ सधमासु साजिघ्म नरुणी स्वाह्मी नातोपानि रूषको छाया क्षी
रभोजन एति छथो कले चाडे प्राणा वळ उछ न् ॥ ६६ ॥ अन्नादष्टगुणां पि
ष्टं पिष्टादष्टगुणां पयं ॥ पयसोष्टगुणां मांसं मानसादष्टगुणां घृतं म् ॥ ६७ ॥
अन्नकोऽष्टगुणावतिरोतिमावल् ॥ रोटिकोऽष्टगुणावतिदुदमाव
ल् ॥ रुंछः ॥ दुदकोऽष्टगुणावतिमासुमावल् ॥ रुंछः ॥ मासुकोऽष्टगुणावति
घिउमावल् ॥ रुंछः ॥ सज्जनले एसे प्रकारे लेखाना गछेत् ॥ ६७ ॥ पंचक्षिपं प्रणश्यं ॥ राम ॥
तिधनलुधश्च यो नरः ॥ अतिमानी च कामी च गुरुद्वेषी तथैव च ॥ ६८ ॥ एतिपा ॥ ६६ ॥

चजनाकोचाडेनाशहंछःकोकोभत्याःअतिलोभि१अभिमानि२छिनाया३
गुरुनिंदागर्वा४अतिरिसाहा५एतिपाचजनाहुन॥६॥ गोभिविभैश्चवेदे
श्चसतीभिःसत्यवादिनी॥अजुचदानशीलैश्चसप्तमिदोर्यतेमहा॥७॥ गा
इवाह्मरावेदसतिदेवदेवसत्यवादीःअलोभीःदाताःएतिसातलेपृथ्वीधार
णागन्धाकोछ॥८॥ असारेपिरुसंसारेसारमंतचतुष्टयम्॥ काशिवासश
त्रांसंगोगंगाभःशंभूपूजनम्॥९००॥ एसअसारसंसारमासारभत्याकोचार
थोकछःक्याक्याभत्याकासीवासगर्नुसज्जनसंगवल्लुगंगास्नानगर्नुश्रीमहा

॥ चानः ॥ देवपूजागर्भस्यतिसारहो ॥ १०० ॥ ॥ श्रुतिसारसंयहनीतिसारचानकचरुषि
॥ ६७ ॥ कृतं भाषाधीकायां नृतीयश्रुतकंसमापन्नं शुभम् ॥

॥ एमः ॥
॥ ६७ ॥

आशा नरुवाच	
514	I
ASMA ARCHIVES	

आशा भद्रवाशि

514

I

ASHA BDRWAS